

POPOLOTNIK

PEDAGOŠKI LIST

LV

7 1933-34

VSEBINA:

I. 1. Flerè Pavel: A. V. Lunačarski in njegova prosvetna politika. — 2. Stupan Milica: Tatvine v šoli in nauk o dednosti. (Konec sledi.) — 3. Kopal Josip: Odlomki o slepstvu in o pouku slepih otrok. (Konec.) — 4. Čiček Franjo: Novi učni načrt za osnovne šole. — 5. Kukovčeva A. E.: Računstvo v okviru strnjenege pouka in kot samostojen predmet. — 6. Černej Ludovik: Spomini in izkušnje. (Konec sledi.)

II. 1. Praktiki o ocenjevanju, o izpraševanju in o vsebini izpričevala. — 2. 27 poizkusnih srednjih šol v Ameriki. — 3. Week-end hišice za šolsko mladino. — 4. Karakteristika učencev. — 5. Stik doma s šolo. — 6. Srbohrvaščina. — 7. Statistika sovjetskih šol. — 8. Prenapolnjena vseučilišča. — 9. Koedukacija v francoskih šolah na deželi.

III. 1. Salih Ljubunčič: Materinski jezik u našim narodnim školama. — 2. Napredak, časopis za pedagogiju. — Miguel Cervantes: Don Kihot. Slov. mladini priredil P. Flerè. — 4. Josip Brinar: Pohorske bajke in povesti. — 5. Ivan Lavrenčič: Telovadne igre in raznoterosti za društva in šole. — 6. »Mlada Jugoslavija«. — 7. Adolf Ferrière: Schule der Selbstbetätigung oder Tatschule. — 8. K. Riemann: Die Praxis des Jugendspieles.

»POPOTNIK« izhaja v zvezkih 15, dne vsakega meseca in stane na leto 50 Din, polletno 25 Din, četletno 12-50 Din; posamezni zvezki stanejo 5 Din.

NAROCNINO IN REKLAMACIJE sprejema uprava listov Jugoslovenskega učiteljskega združenja — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Franciškanska ulica 6.

ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: Senkovič Matija, obl. šolski nadzornik v pokoju, Maribor, Koroščeva ulica 7/III.

Glavni in odgovorni urednik Josip Kopal. Izdajatelj Jugoslovensko učiteljsko združenje — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, Odgovarja Ivan Dimnik. — Tiska Učiteljskega tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.

Flerè Pavel:

A. V. Lunačarski in njegova prosvetna politika.

Od evropskih učnih reform izza svetovne vojne je posegla šolska reforma v sovjetski Rusiji najgloblje v osnove splošne politične, socialne in duhovne kulture. Zato ves svet pazljivo zasleduje razvoj tega velikopoteznega pedagoškega poizkusa. Danes ne dvomimo več o tem — ne glede na našo načelno odklonitev — da je uresničenje ruskega prosvetnega programa nevarna utopija. — Ugledni avtor pričujoče razprave prihaja proti koncu svojih izvajanj do zanimivega zaključka in navaja tehtne razloge, zakaj je sovjetska prosvetna politika na celi črti doživela popoln polom, ozir. zakaj kaže danes s tolikim naporom podvzeta šolska reforma v sovjetski Rusiji že vse znake dekadence. — Ne glede na ta dejstva pa moramo priznati, da se srečava naša novodobna šolska pedagogika z ruskim pedagoškim poizkusom v marsikaterih materialno- in formalnometodičnih mislih, tako na pr. v strnjem pouku — tam kompleksni pouk nazvan — in zlasti tudi v šolski aktivnosti in doslednem upoštevanju domorodnega in življenjskega principa. To pa daje danes obeležje tudi vsem drugim evropskim učnim reformam. (O tem gl. tudi »Pop.« 1930/31, str. 187 in 188.) Uredništvo.

Konec decembra 1933. in v začetku januarja t. l. so objavili dnevni listi novico, da je 26. decembra 1933. umrl v Mantonu na Francoskem Anatol Lunačarski. Večinoma so obenem dodali tej vesti tudi kratek pokojnikov življenjepis; iz teh zapiskov posnemamo (po beograjski »Politiki« od 28. XII. 1933.) sledeče:

Anatol Vasilijev Lunačarski je bil rojen l. 1867. v Ukrajini ter se je na vseučilišču v Kijevu posvetil književnosti. Že kot dijak se je udejstvoval politično v ruski socialno-demokratski stranki. Zaradi nekega njegovega predavanja o Ibsenu so ga zaprli in l. 1901. poslali v Sibirijo. Tretje leto prognanstva se mu je posrečilo uiti, nakar se je obrnil v Pariz ter se tu približal komunistični stranki. Ko je l. 1905. v Rusiji izbruhnila revolucija, se je vrnil domov ter se zaposlil v uredništvu »Proleterja«; skupno z L. Trockim je bil tudi delegat takratnega delavsko-kmetskega sovjeta. Po neuspehi revoluciji je l. 1906. vnovič pobegnil v Pariz ter se docela posvetil propagandi boljševizma. V tej misiji je v letih 1912.-13. potoval po Italiji, ruska revolucija l. 1917. pa ga je zopet zatekla v Parizu.

Med prvimi, ki so takrat pohiteli v Rusijo, je bil tudi Lunačarski, a vlada Kerenskega ga je prijela in zaprla; svobodo mu je vrnila šele oktobrska revolucija, ko so vzeli oblast v svoje roke boljševiki. Takrat je postal Lunačarski komisar za prosveto in na tem mestu je ostal do l. 1927., ko ga je sovjetska vlada poslala v Rim. Za leto dni se je vrnil domov na položaj komisarja za prosveto in vodil to zopet do avgusta 1929., ko ga je spriči nepogajanja s Staljinom opustil. Ostal je le še član Sovjetske akademije in strokovni svetovalec komisariata za prosveto. V januarju 1930. je prešel na Znanstveno akademijo v Ljeningradu in predaval o književnosti. Še istega leta je bil imenovan sovjetskim poslanikom v Parizu, v avgustu 1933. poslanikom v Madridu. Na to mesto pa ni prišel; na poti v Madrid ga je v Mantonu zadržala bolezen, ki ji je podlegel.

Lunačarski je napisal več dram, med njimi so najbolj znane: »Kromvel«, »Kampanela« i. dr., posebno pa »Osvobojeni Don Kihot«, ki so ga igrala tudi gledališča izven Rusije.

To so v kratkem življenjepisni podatki moža, ki mu je namenila usoda, da vsestransko preosnuje prosvetno politiko na Ruskem. Ko jih registriramo na tem mestu, hočemo na kratko pokazati tudi načrt te politike in njeno izvedbo, to pa ne glede na doktrino, ki je poleg ostalih tvorcev sovjetske Rusije tudi Lunačarskega vodila pri tem njegovem delu. To storimo po enem najobjektivnejšem opisu tega dela, izdanem v naši državi, po zapisih in z dovoljenjem gosp. dr. Marka Krstiča, ki je črpal svoje podatke iz direktnih virov, katere mu je med drugim dal na razpolago sam Lunačarski, a jih je sam verificiral s podatki ruskih prosvetnih delavcev v emigraciji.¹

Poleg drugih se je lotila sovjetska Rusija po končani oktobrski revoluciji l. 1917. z vso vnemo tudi reforme prosvete, vsega šolstva in vse narodne vzgoje: na mesto dotedanje buržoazne je stopila izrazito proletarska vzgoja. Šla je v prvi vrsti za tem, da dvigne kulturni nivo najširših narodnih plasti, da tēm dá občo izobrazbo, da jim odpre vire znanja in umetnosti, da vsakega posameznika enako pripravi za člana človeške družbe, a tudi vsakemu posamezniku dá okusiti blagodati kulture in njenih dobrin. Takole je označil Lunačarski sam osnovo, na katero se je postavila prosveta: »Za komunizem prosvetljenost ni samo sredstvo za namen, marveč tudi glavni namen. Kakšna bi bila politična revolucija, ki ne bi dvignila človeškega blagostanja? Vendar blagostanje samo po sebi je brez-zmiselno, nekaj, kar človeka ponižuje do živali, če se ob njem ne dvigne tudi vse duhovno in umetniško življenje, če se ne pomnoži sreča, ki jo prejema človek od življenja, da jo daruje drugim. Tako je višek komunizma — renesanca znanosti in umetnosti.«²

Tako visok je bil smoter, ki ga je postavila boljševiška vzgojna osnova, udejstvovanje pa je šlo brezmejno široko. Poleg osnovne šole, ki je med prosti narod širila pismenost, so se ustanavljala ljudska vseučilišča, umetniške in strokovne šole, razni prosvetni klubi, narodne knjižnice — vse to se je množilo, po originalnih poročilih, »kakor gobe po dežju«. Za vse te ustanove je dajala pobudo država, komisariat za prosveto, na čelu z Lunačarskim in njegovo pomočnico N. K. Krupsko, je imel polne roke dela, saj je bilo vprašanje reorganizacije in organizacije narodnega izobraževanja prevažno. Predvsem se je moral ukiniti stari dorevolucionarni ruski šolski sistem, ki je poznal dva docela oddvojena ciklusa: prvi za premožne kroge, drugi za siromake, a iz drugega v prvi je bil prehod nemogoč; poleg teh ciklusov je bil še tretji, najekskluzivnejši, določen le za privilegirane kroge.

Spričo predavanja vse oblasti v roke narodu — na politične trzavice, ki so jih poročila polna o razmerah v sovjetski Rusiji, se tu ne oziramo — je najprirodnejša posledica, da se je takoj ukinil dorevolucionarni ruski šolski sistem ter se postavil na njegovo mesto sistem, ki omogoča dostop do kulture vsem članom naroda brez razlike. Tako je tudi sovjetska Rusija takoj uredila enotno šolo brezplačno, občno, obvezno in z enakim poukom za vso deco. Enak pouk za vso deco je pomenil v tem načrtu, da se vsi deci nudijo enake možnosti za pouk, ne pa tudi brezpogojno enako poučevanje. Izobrazba naj se diferencira po otroški sposobnosti, ne glede na materialni in družabni značaj njihovih staršev. Diferenciacijo tvorijo tako sposobnosti, kar vodi — spričo principa kolektivnosti o vzgoji in pouku v razredno kolektivnost.

Prvotni načrt tega občega šolstva je bil devetleten z dvema stopnjama. V prvo stopnjo bi vstopali otroci iz zabavišča in jo končavali z 12. letom, drugo stopnjo

¹ Naslov te knjige je: Др. Марко Крстић »Просветна политика Советске Русије«. — Izšla v samozaložbi v Šabcu, 1925. — 112 str.; cena 20 Din. — Knjiga je danes razprodana.

² Cit. po K. Rössgerju »Der Weg der Arbeitsschule«. — Leipzig. Str. 260—261.

bi obiskovali do 17. leta. Devetletna šolska obveznost pa se niti ni poizkusila izvesti, temveč se je reducirala na sedemletno, preden se je oživotvorila, ter se tako že v načrtu zaključila s 15. letom.

Za I. stopnjo, t. j. za prva štiri leta obveznega pouka se je določila naslednja izobraževalna snov:

	Priroda in človek	Delo	Družba
1. leto	Letni časi.	Neposredno delo v življenju podeželske in mestne družine.	Družina in šola.
2. leto	Zrak, voda, zemlja. Kulturne rastline in živali v okolici in njihova gojišča.	Delo v življenju na deželi ali v mestu, v okolici, ki v nji živi otrok.	Družabna ureditev vasi in mesta.
3. leto	Osnovni pojmi iz fizike in kemije. Priroda dotičnega kraja. Življenje človeškega telesa.	Gospodarstvo v dotičnem kraju.	Gubernijske družbene ureditve. Slike iz preteklosti domače zemlje.
4. leto	Geografija Rusije in drugih držav. Življenje človeškega telesa.	Državno gospodarstvo R. S. T. S. R. in drugih držav.	Državna ureditev Rusije in drugih držav. Slike iz preteklosti človeštva.

Učni in delovni načrt po izobraževalni snovi za I. stopnjo je izdelal znani ruski pedagog P. Blonski po didaktičnem načelu: od bližjega k daljnemu ter od tega, kar otroka obdaja neposredno, stopnjema v svet. V prvem letu se koncentrija vse na delo v življenju, ki neposredno obdaja otroka. V drugem letu se ta snov razširja, javlja pa se že kot osnova in osrednost delo v življenju vasi in mesta, v okolici, v kateri otrok živi. Vzporedno s tem proučevanjem se pojasnjuje delovna aktivnost v prirodi, v učenju o kulturnih rastlinah, zraka, vode, zemlje in vsega, kar obkroža dete ter je blizu njegovemu doumevanju in njegovim interesom. Delo v tretjem letu se suče v spoznavanju domačega gospodarstva, kajpada v mejah in z izrazi, kakor to more otrok razumeti. Na tem razumevanju sloni tudi spoznanje v fiziki in kemiji, v prirodoznanstvu domačega kraja, njegova družabna ureditev in njegova slika v preteklosti. Četrto leto razširja in utrjuje znanje, dobljeno dotlej, in otrok se vadi v spoznavanju gospodarstva, zemljepisja in državne ureditve Rusije ter ostalih držav.

Druga stopnja devetletne šolske obveznosti, dasi je obvezna in obča, nima več značaja one široke narodne šole v našem smislu; ta stopnja je istočasno prvi del šolstva druge stopnje, ali t. zv. prvi koncentrija druge stopnje, ki se deli na tri šolska leta. Izobraževalna snov za ta tri leta obsega dele: I. Priroda, njeno bogastvo in njene sile (v 1. rubr.), II. Izkoriščanje teh bogastev in človeških sil — delovna aktivnost človeka (v 2. rubr.), III. Družbeno življenje (3. rubr.), razdeljena, kakor kažejo sledeče razpredelnice:

1. leto:

1. Fizika in kemija, kolikor sta potrebni za spoznavanje podnebja, tal, rastlinskega življenja.

1. Nabavljalna kmetijska industrija, njene oblike.

Kmetje in tlačani. Pravica močnejšega in kako je nastala. Kmetске borbe proti tlačanstvu. Dvorjanstvo. Car in

2. Tla, njihove sestavine in svojstva. Karakteristika zemlje v raznih pokrajinah S. S. S. R.

3. Opazovanje vremena. Meteorologija. Podnebje v raznih pokrajinah S. S. S. R.

4. Biologija, rastlinsko življenje, njegova odvisnost od pogojev, ki ga obdajajo. Razdelitev rastlinskega življenja v S. S. S. R. — Živalstvo; zveza med njegovo strukturo in načinom življenja. Živali, ki je njihov značaj koristen ali škodljiv v kmetijstvu.

2. leto :

1. Fizika in kemija, kolikor sta neobhodno potrebni za spoznavanje:

a) življenja živali in človeka ter

b) uporabe v industriji (izdelava strojev, motorjev, elektrike itd.).

2. Rude, vrste gozdov, rudnine, premog. Njihova nahajališča v S. S. S. R.

3. Tehnične rastline in živali.

4. Človek kot član živalstva, Anatomija in fiziologija človeka.

5. Higiena fizičnega in umskega dela. Zdravi in bolni organizem.

3. leto :

1. Ureditev vseirja (v zvezi s tem astronomska opazovanja in ustrezajoče iz fizike in kemije).

2. Materija.

3. Nastalost in zgodovina zemlje.

4. Izmena in moč nasledstva pri organizmih.

5. Umetna in prirodna izbira in začetek telesa (v vezi s tem pouk o vrstah kmetijskih živali in rastlin, selekcija in pridobivanje novih vrst).

6. Evolucija rastlinstva in živalstva. Začetek človeka.

Karakteristika kmetijskih pokrajin S. S. S. R. Obdelovanje in izboljševanje zemljišč. Izmena plodov. Gojitev rastlin na polju. Orodja in kmetijske priprave. Kulturne kmetijske rastline. Živnoredja, perutinarstvo i. dr. vrste gojenja živali. Mala in velika gospodarstva.

2. Kmetijstvo v Zahodni Evropi in Ameriki. —

Uspehi uporabljanja znanstva v kmetijstvu. — Obnovljena zemlja.

dvorjanstvo. Samodržni ustroj. Diktatura dvorjanstva. Krimska vojna. Osoboditev kmeta. Kmetiska brezpravnost. Plačevanje odkupnine. Kmetско pomankanje zemlje. Kmetско gospodarstvo. Tlačansko gospodarstvo. Statistika kmetiskega gospodarstva do vojne. Hrepenenje kmeta po zemlji. Delavsko - kmetiska zveza. Dobitev oblasti. Zakon o zemlji.

Kmetски boji na Zahodu. Zakerija. Kmetски upori. — Velika francoska revolucija.

1. Dobivanje rud, rudnin in premoga.

2. Kemijska in mehanska industrija. Obrt. Manufaktura. Tovarne. Organizacija dela v obrti, manufakturi, tovarni. Razvoj raznih vrst industrije v S. S. S. R. in drugih državah.

3. Tehnologija kmetijskih proizvodov.

4. Antropogeografija: človek in človeštvo v odvisnosti prirodnega okolja.

5. Človek kot delovna moč. Organizacija njegovega dela. Varstvo dela in zdravja delavčevega.

Delavci in kapitalisti. Najemništvo in kapital. Zasebna lastnina.

Položaj delavskega razreda. Zveza dvorjanov in kapitalistov. Omejena monarhija. Republika. Diktatura buržuazije. Demokratska republika. Kapitalizem. Konkurenca. Kaos v proizvodnji. Boj dela in kapitala. Cartisti. Leto 48. Komunistični manifest — izraz težen delavskih slojev. Mednarodna združitvev. I. internacionala. Poizkus delavcev, da prevzamejo oblast. Pariška komuna. II. internacionala. —

Profesionalna združitvev. — Združitvev v politično stranko. —

Kapitalizem v Rusiji. Ostanki pravice močnejšega. Samodržništvo. Boji z njim l. 1905. in 1917.

1. Kaos v družbeni organizaciji dela pri kapitalizmu, neproduktivno tratenje produktivnih sil.

2. Smotrna ekonomija zemlje pri komunizmu. — Uloga proračuna. Racionalizacija proizvodnje.

3. Sovjetska ureditev kot prehodna od kapitalizmu h komunizmu.

Razvoj kapitalizma. Truisti. Svetovno tržišče. Kolonije. Imperijalizem. Imperialistična vojna l. 1924. Pade samodržništva. Začasna vlada. Nadaljevanje vojne. Oktobrska revolucija. Sovjetska ureditev. Osnove sovjetske konstitucije. Razlika med njo in parlamentarno rubriko. Diktatura proletariata. Njen smoter. Sedem let diktature proletariata. III. internacionala in bodoča svetovna revolucija.

Na prvi koncenter »druge« stopnje se naslanja drugi — dvoletni koncenter; oba tvorita sovjetsko srednjo šolo. Tudi drugi koncenter obsega iste dele kakor snov v prvem, razdelitev snovi na 4. in 5. leto nam kaže naslednja razpredelnica:

4. leto:

Glavne etape o širjenju človekove oblasti nad prirodnimi silami in usposabljevanje v vladanju nad njihovimi bogastvi.	Zgodovina dela.	Sociološki pregled glavnih etap v razvoju človeštva (prvotna kultura), kulturna dediščina starega sveta, fevdalizem in njegova kultura, meščanska obrt ter meščanska trgovina in njuna kultura, trgovski kapitalizem.
---	-----------------	---

5. leto:

Sedanje naloge v pogledu izkoriščanja naravnih bogastev in naravnih sil S. S. S. R.	Znanstvena organizacija dela.	Zgodovinski moment sedanjosti. Mednarodni položaj. Značaj sovjetske Rusije za mednarodni pokret. Naloge sovjetske oblasti v pogledu prestrojitve družbenih ureditev. Uloga profesionalnih združitev. Uloga stranke.
---	-------------------------------	---

Na drugem koncentru druge stopnje bazirajo t. zv. Vuži (vseučilišča) — višji šolski zavodi — kot poseben tip sistema narodnega izobraževanja, zato je drugi koncenter druge stopnje zamišljen kot izrazit učni predhodnik visoke šole. Kaj kmalu pa se je pokazalo, da se to ne dá izvesti, tako pa je dobil drugi koncenter praktičnejši značaj in dovolil specializiranje, da se njegovi obiskovalci z njegovim končanjem usposobijo za javne funkcionarje. Vendar je v glavnem ostala vsa druga stopnja pridržana proučevanju narode in družboslovja z vsemi njenimi panogami.

Ko je takoj v začetku propadel načrt devetletnega obveznega šolskega obiska, naj bi ostal obvezen vsaj sedem let, obsegajoč prvo stopnjo in prvi koncenter druge stopnje, a tudi to se ni uresničilo. Splošna šola je izvedena v glavnem kot štiriletna, za vse pa, ki ne obiskujejo prvega koncentra druge stopnje, je obvezna specialna delavska šola, kjer se izobrazujejo obrtniki in industrijski delavci. A tudi te profesionalne tehnične šole obdelujejo v glavnem isto snov kakor pri koncentru druge stopnje, le da traja v njih pouk 3—4 leta, kar je odvisno od specializiranja.¹ Po končani profesionalni tehnični šoli lahko stopi učenec v tehnikum, ki je dvoleten in ustreza drugemu koncentru druge stopnje, lahko pa prestopi tudi v drugi koncenter, kakor lahko prestopi v le-ta tudi po dovršeni profesionalni tehnični šoli. Kakor po končanem drugem koncentru je tudi po končanem tehnikumu mogoč vstop na vsako fakulteto vseučilišč, vendar pa za ta vstop niti ni potrebno, da se dovrši ta ali ona srednja šola.

Kakor vidimo iz tega kratkega pregleda, je sovjetski šolski sistem smotrno povezan, obenem pa prav gibek. Shematično prikazan, je v glavnem naslednji:

osnova: 1. stopnja (štiriletna)

srednja šola: 1. in 2. koncenter 2. stopnje ali: prof.-tehn. šola in tehnikum

1. koncenter in tehnikum „ prof.-tehn. šola in 2. koncenter

¹ V glavnem sta dva tipa teh šol: profesionalna tehnična in tovarniško institutska; njun namen je isti: da pripravita kvalificirane delavce. Razlika med njima je v tem, da je vsak učenec tovarniško institutske šole obenem delavec v tovarni ali kakem institutu, ima pa iste pravice kakor učenec prof.-tehnične šole, zato pri kratkem pregledu obe šole označujemo z enim imenom.

Iz vsakega tipov srednje šole: prestop na vsako fakulteto vseučilišča ali katekrokoli drugo visoko šolo.

Vse to šolstvo je po smeri dvojno: mestno in šolstvo industrijskih krajev ter podeželsko šolstvo. Konkretna naloga obojega je, da pripravi zavednega, aktivnega delavca; prvega z nalogo industrializacije, drugega z nalogo agronomizacije.

Vsaka teh nalog nam pove že tudi, kakšna mora biti učna metoda v šoli. Ako povemo, da je tozadevni organizator sovjetske šole znani pedagog P. P. Blonski, poznavalcu ne bo težko dognati, da je ta šola izrecno delovna šola.¹

Ko so tvorci sovjetske Rusije prevzeli oblast, je bila v kulturnem pogledu njihova glavna skrb, da likvidirajo s nepismenostjo. Spoznali pa so tudi, da šola sama tega ne bo zmogla; da zlasti tega ne bo zmogla po deželi, kjer za urejeno šolo ni bilo pogojev. Zato so se ustanavljali z veliko naglico razni analfabetški tečaji, likvidacioni punkti, čitalnice, ljudska vseučilišča, ki so izšla iz rednih vseučilišč in so se ukoreninila že v dorevolucionarni Rusiji; v službo pismenosti sta stopila kino in filmska industrija. Ali — priznava že imenovana N. K. Krupska — »to ni kulturna organizacija, to je borbna organizacija. In te borbne prosvetne organizacije morajo pokriti vso sovjetsko Rusijo« (cit. po Krstiču).

Kar vse je v duhu § 35. šolske ustave, ki se glasi: »Vse delo v šoli in ves ustroj njenega življenja mora omogočiti stvarjanje razredne proletarske samozavesti in instinktov pri učencih.«

To pa je duh, to je doktrina, ki obvlada v sovjetski Rusiji tudi vse izobraževalno delo, je duh, ki ga je A. V. Lunačarski vlil v svoj prosvetni program.

*

Preden končamo, še dve tri o uspehih vseh teh naporov na prosvetnem torišču sovjetske Rusije.

Nam, ki v domači narodni vzgoji nismo poznali ekskluzivnosti, kakor smo jih omenili za prosveto v dorevolucionarni Rusiji, ni lahko umljiva revolucionarnost, ki je tudi na tem poprišču nastopila v novi Rusiji; kot nepoučeni v političnih in gospodarskih razmerah prve in druge tudi ne bomo tako lahko razumeli dejstva, ki je nastopilo v reorganizaciji in organizaciji že v najkrajšem času; težko nam je doumeti, da je vzlic trajnemu zanosu v narodnem izobraževanju že po nekaj letih sledil popoln polom, čeprav se ni izpremenila doktrina, na kateri je počivalo to izobraževanje. In vendar priznavajo ta polom avtentična poročila sama. Ta povedo, da uspehi niti najmanj niso ustrezali velikim naporom, ki so jih podvzemali organizatorji prosvetne politike v sovjetski Rusiji. — Da se informiramo vsaj malo, naj navedemo iz teh poročil samo nekatere, ki so bili največja ovira pri izvedbi te politike.

Kot prvi in glavni vzrok navajajo gospodarske razmere. Znano je, da je sovjetska Rusija kmalu prišla v zelo težek gospodarski položaj; lakota je preplavila kruha bogato zemljo in državna uprava je morala napeti vse sile, da reši golo življenje svojih državljanov. Velikanski potres, ki ga je povzročila nova ekonomska politika (NEP), je zlasti udarila prosvetno politiko. Že v 1921. letu — tedaj ne celo leto dni, odkar se izvaja NEP — odpada v državnem proračunu na prosveto le 8,9% skupne vsote, prihodnje leto pada ta del na 3,5%. Šole, knjižnice, tečaji, klubi, čitalnice, ki jih je doslej vzdrževala država skupno s samoupravnimi naravnimi sredstvi, so propadale. Še l. 1920. je obiskovalo osnovne šole 8—11 letnih otrok 66,2%, a leta 1922. izkazuje statistika le še 50%. Prav tako rapidno je padalo število šol II. stopnje; dočim je v aprilu 1922. njihovo število še 2.224 s 330.000 učenci, jih je v oktobru le še 1500 z 290.000 učenci, t. j. le 30% šol iz l. 1930. V l. 1924. se zmanjšuje to število celo na 1096 šol z 254.000 učenci.

¹ Metoda delovne šole Blonskega je obrazložena in opisana v nemškem prevodu njegovega dela „Трудовая школа“, ki je izšel v Münchenu pod naslovom »P. P. Blonsky: Die Arbeitsschule«.

Še huje kakor šole so bile prizadete druge prosvetne ustanove: čitalnic je v l. 1922. ostalo komaj $\frac{1}{10}$, likvidacione punkte pa, ki so šteli še v l. 1920./21. štiri milijone obiskovalcev, je obiskovalo v l. 1922. le še okrog 100.000 ljudi.

Kajpada to stanje ni smelo ostati tako, če so hoteli tvorci nove Rusije izvesti svoje ideje tudi v prosveti in s prosveto kot enem najmočnejših činiteljev v ustvarjanju po njih zamišljene človeške družbe. Zato je celotno prosvetno vprašanje vzel v resen pretres X. vseruski kongres sovjetov, ki se je sešel l. 1922.; vse razprave na njem je vodil Lunačarski in vse so bile usmerjene po njegovih načrtih.

Najvažnejše vprašanje, ki ga je bilo treba rešiti, je bila finančna stran vse prosvete, da bi se izvedel prosvetni program v duhu in po potrebi, kakor je bil zamišljen. V ta namen se je sklenilo: Predvsem, da se vzdrževanje vse prosvete prenese od države na lokalne činitelje; drugič, da se uvede t. zv. »pogodbena kampanja« t. j. sklepanje svobodnih pogodb med predstavniki šolske uprave, oziroma učitelji in prebivalci; tretjič uvedba šolnine. Tretji sklep je bil najhujši udarec zamisli, da bodi vsa izobrazba enaka za vse in dostopna vsem. »Za ta tako nesimpatični sklep« — pravi dr. Krstić — »je našel Lunačarski sledečo simpatično izjavo za kongres in za narod: »Delavcu in kmetu rečemo lahko: Odstopamo od programa, a oproščamo vašo deco plačevanja za pouk, obremenili pa bomo s tem plačevanjem le oni del prebivalstva, ki se pojavlja ali kot eksploatatorski ali pa, ki ni trpel pri sedanji katastrofi, da tako poboljšamo položaj tvojih otrok.«

Šolnina, ki naj osigura materialno vzdrževanje šole, je res postala obvezna le za mesta, a za podeželje fakultativna. Povsod obvezna pa je postala »pogodbena kampanja«, ki ji je bil namen, osigurati materialno stran učiteljstva. Zakaj razprave na kongresu so pokazale, da je položaj učiteljstva tako strašen, da je spričo tega v nevarnosti vsa izvedba prosvetne politike. Sam Lunačarski je priznal, da znaša povprečna plača učitelja le 12% minimuma, potrebnega za življenje, in neki delegat je dopolnil to njegovo priznanje z izjavo, da je ob teh razmerah »najboljši in najenergičnejši del učiteljstva že zapustil svojo službo«.

Slabemu finančnemu stanju se je pridružil še drug vzrok, ki je stalno oviral izvajanje prosvetnega programa; vzrok, ki ga ne taje niti avtentična poročila, ki pa je precej razumljiv, posebno za čas, ko so se gospodarske razmere tako na vsej črti poslabšale. To je konservativnost, ki ji tudi revolucija ni mogla do korena. Široki sloji, zlasti podeželski, so premalo neposredno občutili dobrote pismenosti in izobrazbe, da bi se mogli navdušiti zanjo tako, kakor so to želeli tisti, ki so jim jo vsiljevali; bolj jih je občutil delavec, zato so se šole tudi bolj obdržale in, čim so se kje zboljšale gospodarske razmere, tudi procvitale v industrijskih krajih; med njimi najbolj tehnične šole, v šolah II. stopnje in na visokih šolah, ki pretežno goje umetno izobrazbo, pa v novejšem času nastopa reakcija.

Reakcija od kolektivismu k individualizmu! O tem nam priča mlada sovjetska ruska književnost, a ne taje je niti odgovorni sovjetski pedagogi. Vedno pogostejše in jačje so namreč zahteve, da se konča s tem »racionalizmom« in da se duša vsakega otroka individualno proučuje in obdeluje.

Kje je vzrok za možnost take reakcije, bo vedel vsak, ki mu je znano tole:

Vzgoja, osnovana na tej ali oni doktrini, in prosvetna organizacija, ki je prevzela tako vzgojo, se more obdržati le tako dolgo, dokler se ta doktrina obdrži politično, ekonomsko. Vsaka koncesija, ki jo da doktrina na političnem, ekonomskem torišču, povzroči razpoko v prosvetni zgradbi, in čim večje in nujnejše so koncesije, toliko hujše so razpoke. Ako pa doktrina spričo koncesij pade v sebi, propade z njo tudi prosvetna organizacija, ki ji je bila doktrinarska vzgoja vodnica. Vse to velja za komunistično, kapitalistično, fašistično, nacionalistično... vzgojo, zakaj vzgoja človeka za človeka ne prenaša doktrine. Svobodna mora biti v sebi in po sebi ter naslonjena le na zahtevo po notranje-etičnem razvoju človeka kot člana človečanstva.

A ne glede na to, koliko se obdrži od prvotnega sovjetskega prosvetnega programa, zasluga A. V. Lunačarskega in njegovih sotrudnikov kot organizatorjev ni manjša; delovna šola ga bo štela vedno med svoje največje pobornike.

O šolskih proslavah in nastopih.

Najrazličnejše šolske proslave so postale v zadnjih letih tako rekoč že intimen del učnega načrta in šolskega življenja med letom. Skoro vsakih 14 dni je treba pripraviti v razredu ali na vsej šoli kako predavanje, združeno z manjšo ali širšo proslavo v ta ali oni namen. Mnogo takih proslav po naročilu v zadnjem hipu pa nima navadno zaželenega uspeha, zato je tudi čutiti že majhen odpor proti preštevilnim proslavam, ki obremenjujejo v nekaterih ozirih učence same, učitelje in sploh vso podrobno šolsko delo v razredu. Na drugi strani pa so tudi načrti in programi takih proslav in nastopov že v temelju zgrešeni, ker imajo na sebi vse preveč šolski značaj in poučno tendenco. Navadno zbere učitelj nekaj najboljših deklamatorjev, ki potem na odru oddrdrajo naročene deklamacije in točke po učiteljevem govoru. Morda še na koncu zapoje kako pesem... in proslava je opravljena. O pozitivnem uspehu takih proslav pa pozneje malokdo kritično razmišlja. Prav za prav ni za to niti pravega časa, kajti prihodnji teden nas čaka že — druga proslava!

Svoječasno sem na šoli uredil proslavljanje narodnih, državnih in dr. praznikov in spominskih dogodkov tako, da so jih pripravljali in vodili učenci sami in sicer razredi menjaje se. Tako je n. pr. priredil peti razred proslavo 1. decembra za vse učence na šoli, prihodnjo prireditev pa je izvršil nižji ali višji razred vsem ostalim razredom. Po možnosti smo vselej pritegnili k sodelovanju vse učence tistega razreda, kar smo dosegli z zbornimi in dramatičnimi deklamacijami. Izbor snovi, utrditev zaporeda, režijske probleme in pod. skrb so določili učenci sami od prve do zadnje točke. Po potrebi so tudi sami zaprosili razrednike z domače ali celo z bližnje sosednje šole za slavnostne govornike pri važnejših proslavah. S tem, da je prirejal običajno razred proslave drugim razredom, se je razvilo plemenito tekmovanje med razredi in nastopi... in noben razred ni hotel zaostati za drugim. Uspehe posameznih proslav je potem razredno razsodišče ocenjevalo s točkami (od 6 do 10 točk) in izdajalo celo pismena priznanja in zaslužene diplome, ki so potem dičile odlikovani razred. Zakaj bi ne uvedli pri resnejših šolskih nastopih tudi dostojnega ploskanja?

Za šolske nastope uporabljena snov mora temeljiti na načelu psihološke bližine. Poleg gradiva resnega značaja je uporabljati tudi šaljivo-zabavni drobiž: anekdote, humoreske, uganke, ki poživijo zanimanje in dobro voljo vsem navzočim, celo odraslim v prvih vrstah. Poezijo je vezati tudi s prozo.

Meni se zde polurni šolski nastopi v opisanem smislu s amodelavnosti veliko koristnejši in praktičnejši kakor pa dolgovezne prireditve, ki niso izšle iz iniciative in interesa otrok, pač pa po nalogu protokoliranih naročil nadrejenih oseb.

Manj kopitarstva, toda več originalnosti, ki prinaša zdravje šoli in mladini!
Toliko v dopolnilo članku, ki ga je napisal —ski v 18. štef. »Učiteljskega tovariša«.

—Až.—

Ce ti hoče kot učitelju kdaj upasti pogum, tedaj gledaj kateremukoli svojih otrok tako dolgo in tako globoko v oči, dokler se ti ne zdi, da vidiš za temi malimi svetlimi okenci njegovo dušo. Tako se ti zopet povrne staro razpoloženje in prejšnji pogum. Napravi kdaj ta poizkus!

P. G. Münch.

Učitelj, ki stoji pred svojimi otroki, mora biti brez skrbi in vedrega lica, drugače so njegove besede prazen zvok, naj si še tako prizadeva, da bi potlačil svojo zagrenjenost. Učitelj biti, se pravi: dajati iz globine srca! Nad otroško deželo se mora razpenjati modro nebo!

P. G. Münch.

Tatvine v šoli in nauk o dednosti.

Šolske tatvine so precej pogost pojav in še danes, v dobi, ko nam je nauk o dednosti ali mendelizem pojasnil marsikaj o človeku, česar prej nismo vedeli, ko so nam moderne dušeslovne vede, zlasti individualna psihologija, psihoanaliza in behaviorizem razsvetlile že marsikatero globino človeške duše, se mi zdi, da jih obravnavajo v marsikateri šoli, osnovni ali višji, še vse preveč po stari šabloni, ki vidi samo pregreho in pozna za pregreho samo eno povračilo, kazen.

Šolske tatvine so dvojne vrste. Predvsem so one, ki potekajo iz resnične materialne bede in stiske, če n. pr. ukrade učenec svojemu tovarišu kos kruha, ker je lačen in že morda tedne in tedne ni okusil kruha, če dobi dan za dnevno samo par oblic krompirja ali pest fižola v usta. Take tatvine kaznovati, bi bilo licemerstvo in greh. Če bi se vsak vzgojitelj, ki mora igrati sodnika v takem slučaju šolske tatvine, dodobra vživel v položaj onega, ki ga mora soditi, če bi natanko pretehtal vse okoliščine, bi pač v večini slučajev prišel do spoznanja, da bi on sam na njegovem mestu prav tako kradel. Otroka, ki ga je revščina dovedla do tatvine, lahko vzgojitelj moralno dvigne s tem, da razloži tudi ostalim otrokom njegov položaj, da bodo gledali na ta prestopok z občje človeškega stališča, ker bodo razumeli, da je postal njih tovariš žrtev socialnih razmer. Dolžnost razredne zajednice je potem, da vsaj z dobro voljo pokaže, da bi rada popravila ono, kar so zakrivila razmere, po svojih močeh naj tudi gmotno podpre reveža in tako skuša preprečiti, da bi moral spet krasti.

Učitelj naj pa tudi vpliva na starše, da ne bodo stiskali pri najpotrebnejših rečeh, ako jim tega ni treba. Pogosto se zgodi, da začne otrok krasti, ker si ne more drugače pridobiti te ali one reči, ki jo nujno rabi. So tudi starši, ki ne privoščijo otroku niti dovolj kruha in jim ne dajo nikoli kaj sladkega za pod zob. Potem ni čuda, če postane poželenje pri otroku tako veliko, da si sam pomaga.

Drugo vrsto šolskih tatvin tvorijo one, kjer ni bila beda in revščina neposredni povod dejanja, katerim leži notranji vzrok vse globlje. Te vrste tatvine povzročajo vzgojitelju mnogo več skrbi, ker zahtevajo izredno spretno in plemenito postopanje z njegove strani. Kdor pozna vse ono, kar so nam do sedaj odkrile moderne dušeslovne panoge o človeški duševnosti, bo pa mnogo laže našel pravo pot pri vzgojnem postopanju in bo spretno in pravočasno znal odvrniti mladega človeka od dejanja, ki bi lahko v slabem smislu odločilno vplivala na vse njegovo poznejše življenje.

Vsakdo pozna ljudi, ki so nagnjeni k tatvini in katerih navidezno ni mogoče odvrniti od tega. Ta problem nagnjenosti nekaterih ljudi h kraji, dispozicije za tatvino, je zanimal znanost že od nekdaj, dasi niso učenjaki prav do najnovejše dobe na tem polju mnogo dognali. Dolgo časa je bila znanost v dvomu, kam naj pripiše nagnjenost k tatvini, ali k duševnim boleznim ali pa k zločinu. Že ime kleptomanija, s katerim so označevali to nagnjenost k tatvini, kaže na oboje (klepto = kradem, mania = blaznost). Nesporno pa je bilo že takrat dokazano, da se najde nagnjenje k tatvini pri bogatih osebah prav tako kot pri revnih, dasi so seveda s kleptomanijo opravičevali večinoma le prestopke socialno višje stoječih oseb, medtem ko pri revežu niso nikoli mnogo govorili o kleptomaniji.

Jasen vpogled v to vprašanje nagnjenosti k tatvini ali kleptomanije zadobimo šele, če se poglobimo v nauk o dednosti ali v mendelizem, zlasti še v najmlajšo panogo te znanosti, v Morganovo teorijo o dednosti. Nauk o dednosti mora biti vzgojitelju dobro znan, da bo lahko izvajal iz njega smernice in se z njim okoriščal, kakor so se že doslej s tem naukom okoriščali vrtnarji, živinorejci itd.

Zakone in pravila o dednosti je sredi preteklega stoletja prvi opazoval na cveticah nižjeavstrijski opat Mendel, ki je že l. 1865. priobčil svoje ugotovitve in dokazal, da se podedujejo pri rastlinah svojstva staršev na potomstvo iz roda

v rod v popolnoma določenem razmerju, ki se da natančno izraziti v številkah. Pomena tega odkritja pa se takratni znanstveniki niso zavedali in šele v začetku sedanjega stoletja so drugi učenjaki z opazovanji in s poizkusi dokazali isto, kar je Mendel dognal že desetletja prej, dokazali so pa tudi, da Mendelovi zakoni o dednosti ne veljajo samo za rastline, ampak tudi za vsa ostala živa bitja, torej tudi za človeka.

Malokatera veda je tako naglo napredovala kakor nauk o dednosti. Vse ono, kar so pred nekaj desetletji samo domnevali, so danes že dokazana dejstva. Za razlago vprašanja dednosti so dokazali najprej s poizkusi na najenostavnejših rastlinah in živalih, predvsem zato, ker se le-te razlikujejo med seboj v zelo majnem številu dednih lastnosti, in so zato poizkusi z njimi najbolj preprosti. Če se n. pr. oče in mati (bodisi v nižjem živalstvu, bodisi v rastlinstvu) razlikujeta samo v dveh dednih lastnostih, ustvarja potomec štiri vrste zarodnih stanic, pri katerih je že možnih 64 različnih kombinacij. Če se pa razlikujeta v treh dednih lastnostih, je možnih že več sto različnih kombinacij, torej je lahko več sto različnih potomcev, ki jih je treba vse opazovati, da se lahko doženejo razne dedne lastnosti. Ze višje razvite živali se pa razlikujejo med seboj ne samo v treh, ampak v brezštevilnih dednih lastnostih in zato je možnih nešteto kombinacij.

Dognanja o dednosti, kakor so jih dobili pri nižjeverstnih rastlinah in živalih, so potem prenesli tudi na človeka. Prav pri človeku pa je nauk o dednosti še marsikje nepopoln in nejasen, predvsem zato, ker ima človek kot najbolj razvito živo bitje največ telesnih dednih lastnosti, poleg tega pa še nešteto duševnih dednih svojstev, o katerih v živalstvu ne moremo govoriti. Raziskovanje dednosti pri človeku je še otežkočeno, ker se človek množi zelo počasi in le v majhnem številu. Za proučevanje enega samega rodu pri človeku se rabi 30 let in še potem ni mogoče dokazati vseh dednih lastnosti tako natančno kot n. pr. pri nižjeverstnih živalih, ker ima človek premalo število potomstva in ker ga tudi ni mogoče nameroma križati. Edina pomoč so nam pri človeku rodovniki, ki lahko vsaj nekoliko nadomeščajo znanstvene poizkuse, ako so dovolj točni.

Nosilce podedovanja lastnosti je našel ameriški učenjak Morgan v mikroskopsko majhnih delcih spolnih ali zarodnih stanicah, v hromozomih. To so svetla, paličasta telesa, ki se nahajajo v jedru spolnih stanic. Razna živa bitja imajo različno število teh hromozomov v svojih spolnih stanicah. Neka vrsta črvov ima n. pr. najmanjše število hromozomov, samo 2, neka vrsta rakov pa največje, 100. V hromozomih neke vrste muh se je Morganu najprej posrečilo, določiti mesto, v katerih so skrite dedne lastnosti.

Človek ima 48 hromozomov. V hromozomih pa se nahajajo še manjši delci, geni, za katere pa ne vemo, koliko jih ima človek v vsakem hromozomu. Ti geni so nosilci dednih svojstev, v teh majhnih delcih staničnega jedra tiči vse ono, kar podeduje človek po svojih starših, po materi prav tako kot po očetu, kajti vsak izmed njiju da novospočetemu bitju po 24 hromozome, kar se zgodi pri spočetju ali oploditvi, takrat, ko se združi očetova zarodna (semenska) stanica z materino stanico, z jajčecem. Ko se pa ti dve združita, pa nimata vsaka po 48 hromozomov, ampak vsaka samo polovico, torej 24. Še pred spolno dozoritvijo se namreč vsaka zarodna stanica razdeli v dve stanici, vsaka z 24 hromozomi. Ena od teh je potem sposobna za oploditev in ker ima samo 24 hromozome, se lahko združi z 24 hromozomi drugospolne zarodne stanice.

Ker se tako razdeli vsaka zarodna stanica, moška in ženska, pred spolno dozoritvijo v dve stanici, od katerih so v vsaki samo po 24 hromozomi, je prešla s tem v vsako stanico le polovica dednih svojstev. Pri tej delitvi je odvisno samo od slučaja, kateri hromozomi gredo v ono stanico, ki je potem sposobna za oploditev in kateri gredo v ono stanico, ki odpade, in zato je jasno, da ima vsaka stanica drugačne dedne lastnosti, posebno še, ker je vezano na en hromozom

včasih več dednih svojstev. Tako je pri materini in očetovi zarodni stanici na milijone možnosti, kateri hromozomi preidejo v eno, kateri v drugo stanico in katera dedna svojstva se ohranijo.

Pri oploditvi ali spočetju, ko se združi očetova zarodna stanica z materino, se združita jedri obeh stanic v eno jedro, v oplojeno jajčece, v katerem nahajamo one lastnosti matere in očeta, oziroma njunih prednikov, ki sta jih oba imela vezane v svojih hromozomih. Tako ima novospočeto bitje, ki je spočetka ena sama stanica, v svojem jedru polovico svojstev materinih, polovico očetovih ter njunih rodov. Novospočeto bitje pa bo kazalo v življenju le tista dedna svojstva, ki prevladujejo, najsi bodo to materina ali očetova. Samo od slučaja je odvisno, katera prevladujejo, materina ali očetova, dobra ali slaba, zaželena ali nezaželena, kajti kombinacij dveh dednih sestavov po 24 hromozome (od matere in očeta človekovega) je na milijone. Tako si lahko razlagamo razliko med otroki iz istega zakona, kajti ako bi se dedne lastnosti iz materine in očetove zarodne stanice združevale vedno v enakem razmerju, bi morali biti enaki tudi vsi otroci iz tega zakona. Zato je tudi samo slučaj, ako pride v posamezniku pri oploditvi do take kombinacije, da se rodi genij, kakor je zgolj slučaj, da se iz kombinacije rodi zločinec. Pač pa se v nekaterih rodovih podeduje nadpovprečnost prav tako kakor v drugih podpovprečnost. Pogosto se lahko tudi eno ali drugo stopnjuje po srečni ali nesrečni izbiri zakonskega druga.

Podedujejo se vse telesne lastnosti, n. pr. oblika telesa, poteze obraza, barva oči in las itd., prav tako pa tudi različne telesne okvare in nakaze n. pr. očesne okvare (kratkovidnost, slabovidnost, kurja slepota itd.), napake na rokah in nogah (preveč ali premalo prstov ter še nešteto drugih). Dalje se podedujejo osnove ali dispozicije za nekatere bolezni n. pr. za jetiko, pa tudi osnove za posebno odpornost proti nekaterim boleznim. Dedna je tudi podlaga za nekatere bolezni na pr. za sladkorno bolezen, za raka, za poapnenje žil, naduho itd., dasi se bolezni same ne podedujejo. Nekateri bolezni, ki so dedne n. pr. hemofilija, slepota za barve itd. so pa vezane na spol. Treba pa se je vedno zavedati, da razne dedne lastnosti, telesne in duševne, torej tudi bolezni, včasih preskočijo eden ali več rodov in se pojavijo šele nekaj rodov kasneje, medtem ko se pojavljajo včasih rod za rod.

Prav tako kakor telesne se pa podedujejo po starših tudi vse duševne lastnosti, dobre in slabe. Osebnost slehernega človeka sestavljajo od staršev podedovane in z vzgojo in izobrazbo pridobljene duševne lastnosti. Samo ono, kar je sleherni človek sam podedoval dobrega ali slabega od svojih prednikov, prehaja naprej na njegovo potomstvo, dokler njegov rod ne izumre, vse ono, kar si je pa pridobil tekom življenja z vzgojo in izobrazbo dobrega ali slabega, leže z njim vred v grob. Torej je zmotno naziranje, ki ga je imelo človeštvo do nedavnega, da podedujejo otroci tisto, kar so si prisvojili starši v letih na duševnih zakladih.

Podedujejo se različne duševne sposobnosti n. pr. nadarjenost za glasbo, slikanje, računstvo, za jezike itd., pa tudi v slabem smislu nenadarjenost za to ali ono duševno panogo, splošna slabonadarjenost, pa tudi razne živčne in duševne bolezni n. pr. slaboumnost, božjast itd. Prav tako so dedna tudi vsa dobra in slaba duševna nagnjenja n. pr. smisel za socialno pravičnost, miroljubnost, poštenost, redoljubnost, pa seveda tudi nagnjenje k tatvini, k potepuštvi, k spolnim nerednostim, strast za uživanje mamil n. pr. alkohola itd.

O vprašanju dednosti je prav gotovo že sleherni človek sam v sebi razmišljal tedaj, ko je opazoval zunanjo razliko med ljudmi, kajti povsod vidimo, da imajo višji sloji drugačne poteze na obrazih, da so njihove telesne oblike drugačne. Marsikdo bo menil, da se je vse to izpremenilo šele pod vplivom boljšega življenja, ugodnejših zunanjih razmer, kar je tudi deloma res. Neizpodbitna resnica

pa je, da so boljše življenjske prilike, blagostanje in udobnost prav gotovo posledica drugačnih, boljših dednih svojstev, ki se izražajo že na zunaj v drugačnih potezih obraza, kakršnih nimajo oni, ki se ne znajo dvigniti na površje. Res pa je seveda tudi, da današnje socialne razmere, pravila naše družbe, pogosto vzdržujejo posameznike na družabnih in gmotnih položajih, ki jim po dednih sposobnostih nikakor ne pritičejo. Kriv pa je tega običaj, da prehajajo razne dobrine n. pr. premoženje, deloma tudi časti od očetov na potomce. Brez dvoma je bil prvi, ki si je pridobil take dobrine, nadpovprečen človek, kar pa njegovi potomci niso vedno, in zato bi bilo pravično, da bi moral vsak znova začeti boj z življenjem, drugim popolnoma enak. Da se pa tudi v današnjih družabnih oblikah lahko povzpne človek z dobrimi dednimi zmožnostmi do najsijajnejših človeških možnosti, zmagujoč vse ovire, za to imamo obilo zgledov n. pr. Napoleona, Masaryka itd.

Dedna tvarina, ono, kar sta dobila oče in mati od svojih prednikov in kar oddasta spet svojim otrokom, se nikoli ne izpremeni. Ako pa kljub temu pogosto izpade v rodu ta ali ona dedna lastnost, si lahko tolmačimo to tako, da je izpadla, ker je odpadel pri delitvi jajčec in semen pred spolno dozoritvijo oni hromozom, na katerega je bila vezana. Saj so vse razlike, ki se pokažejo na kateremkoli živem bitju, le izraz različnih kombinacij pri delitvi zarodnih stanic in pri oploditvi. Dedne lastnosti se pa tudi pokažejo na potomcih različno, nekatere že v prvem, druge šele v drugem in tretjem kolenu.

Včasih se pa tudi zgodi, da se kljub vsem zakonom o dednosti pojavi v rodu nekaj, kar se ni nikoli poprej opazilo. Ta pojav, ki se imenuje mutacija, se opaža pri rastlinah, živalih in pri človeku, a vzroka zanj ne vemo, ker učenjaki niso mogli pri živalih dokazati, da je tudi temu pojavu vzrok kombinacija dednih lastnosti. Torej se je moralo v dedni tvarini nekaj izpremeniti in sicer samo po sebi. Z mutacijami pa si tudi lahko razlagamo vse raznovrstne razlike med živimi bitji, katerih niso mogle ustvariti samo kombinacije dednih lastnosti v zarodnih stanicah. Tudi o dednih podlagah za različne bolezni mislijo, da so nastale radi takih nenadnih mutacij v dedni tvarini.

Človek torej ne more dednih lastnosti po svoji volji izpreminjati. V najnovjšem času pa je že mnogo učenjakov mnenja, da so tudi nekateri pojavi, ki vplivajo na dedno tvarino n. pr. alkoholizem, ki vpliva na slabše. Ker so poizkusi na živalih dokazali neko dedno utemeljeno izpremembo pod vplivom alkohola, sklepajo o takem vplivu tudi na človeka, kar bi naj tudi potrdili rodovniki pijancev. Dokazati pa za danes tega še ni mogoče, za danes vemo samo, da je dedna tvarina takih rodov, v katerih se kar naprej ponavlja alkoholizem, prav gotovo manj vredna, ker ima dedno podlago za uživanje mamil, kakršna so n. pr. alkohol, nikotin, morfij, opij itd. To slabo dedno lastnost ima marsikateri alkoholik, a ni mu je zapustil njegov oče, četudi je bil alkoholik. Ta slaba dedna lastnost je bila v rodu že poprej, preden so ljudje poznali alkohol, in se podeduje toliko časa, dokler rod ne izumre. Ako bi tak človek ne poznal alkohola, bi pa zapadel v oblast drugim, še hušjim mamilom.

Dasi je nauk o dednosti šele v razvoju, je vendar za vsakega vzgojitelja največje važnosti, ker bo korake zaupanega mu otroka vse bolje razumel, če se bo zanimal za njegov rod. Nauk o dednosti uči, da ostane tisto, kar je prinesel človek dobrega s seboj na svet, še nadalje v rodu in da se še stopnjuje, ako se združi v zakonu z dobrim. V rodu pa ostane tudi tisto, kar prinese človek slabega in se še stopnjuje, ako se združi s slabim. Ker pa so prevladujoče in prikrite dedne lastnosti, je veliko telesnih in duševnih bolezenskih podlag, ki so pri človeku prikrite in se pokažejo na potomcih šele tedaj, če se združi s človekom, ki ima iste bolezenske podlage. Zato bi moral učitelj po svojih močeh propagirati evgeniko, posestrimo nauka o dednosti, ono vedo, ki se bavi z vprašanjem, kako

izboljšati človeški rod, in bi moral navajati zlasti bodoče očete in bodoče matere, da bi posvečali temu vprašanju več brige kot doslej. Potem bi se začeli ljudje počasi zavedati, da ne sme nihče svojega roda prepustiti le naključju, ne da bi ga skrbela njegova bodočnost, kajti šele z dobrim in zdravim rodом bo napočila srečnejša doba človeštva.

Zunanji vplivi ne morejo nikoli izpremeniti dednih svojstev. Kljub temu, da ne odloča zunanje okolje o dedni tvarini človekovi, pa so vendar zunanje okoliščine pri slehernem človeku velikega pomena, ker lahko prikrijejo telesne in duševne dedne lastnosti. V vsem, kar se tiče našega telesa, je odvisno naše zdravje, naša telesna blaginja, ne samo od podedovanih lastnosti, ampak smo zelo odvisni tudi od hrane, vremenskih razmer itd. V vsem, kar se tiče duševnega življenja, je človek prav tako v marsičem odvisen od svojega okolja, od družbe, v kateri se giblje. Podedovane hibe v značaju, manjše duševne zmožnosti in slabše intelektualne sposobnosti lahko do neke meje izravna, prikrije in popravi v zgoja in izobrazba, prav tako kakor lahko skrbna nega izravna nekatere podedovane telesne nedostatke n. pr. neodpornost proti nekaterim boleznim. Res je, da ne more sama izobrazba nadomestiti prirojenih duševnih zmožnosti, vendar pa lahko prikrije marsikatero pomanjkljivost, pa tudi vse prirojene duševne zmožnosti mora izobraževati in razvijati.

Najprej je torej človek, to se pravi, nedeljiva duševna in telesna enota s svojimi posebnimi dednimi zmožnostmi, ki se izražajo v dednih lastnostih, potem šele lahko govorimo o vplivu okolja na ono, kar je že v človeku. Danes vemo, da okolje, ki se odraža n. pr. v vzgoji, ne more izpremeniti človekovih dednih lastnosti, lahko pa nanje občutno vpliva, dasi samo za življenjsko dobo tistega človeka.

(Konec sledi.)

Med malimi računarji.

Dvajset sedem malčkov učim popoldan; od žive Milke do resnega Janeza, ki je že majčken pastir v Buhovšu, mi uhaja pogled. Oni dan sem obravnaval štetje čez deset. Na mizi je bilo deset kock, deset na klopi, a drugje je ležalo na klopeh v peresnih vdolbincih deset fižolov, orehov, pa tudi lupin. Deset! Vprašam: »Ali imate še kaj fižolov po žepih?« »Še, še so se oglasili, a v zadnji klopi pa je nekdo šumel z orehi. »Dodajte na klop še en fižol.« Izvršeno! »Koliko jih je pa?« vprašam. Ponavljalci brž roke kvišku. Najrajši kar obe. Pa sem hotel imeti odgovor od prvencev in res: Milka dvigne roko: »G. učitelj! Na klopi je deset eden fižol«. Že jo prekine Janez in se odreže: »Ni res! G. učitelj! Na klopi je enajst fižolov!« Seveda hodi Janez že drugo leto v I. razred in je vstopil šele z osmim letom v šolo. Milka postane rdeča, bolj ko češnjev sad, ga pogleda po strani, ustnice se ji tresejo in težko bo brez joka. Oba sedita v prvih klopeh, sta sosedata; samo prostor med klopmi ju loči.

Hitro premislim in rečem Milki, da ji ne vzamem korajže: »Prav si povedala. Res jih je toliko. Samo v šoli pravimo tolikim fižolom, kot jih imaš na klopi: enajst. Sedaj se pa Janez nasmehne, češ, ali si slišala!

Pa sem razmišljal: Otrok, ki še ni nikoli vedel, da je enajst fižolov »enajst«, je rekel: deset eden. In prav je imel. Zakaj pravimo enajst in ne »deset eden« sem pomislil; rečem pa dvajset eden in ne dvaenajst! Ali bi ne bilo bolje in primernejše ter bolj razumljivo za otroke, če bi učili: deset eden, deset dva itd. In prehod čez dvajset bi bil enak prednjemu ter brez težkoč.

»Stara navada — železna srajca. To pa v šoli ne drži. Če smo se iznebili »enaidvajsetih«, zakaj bi se ne »enajstih«. Kaj pa vi pravite? Tega si nisem zmisлил sam, otroci so me privedli do teh misli. Če bi bilo po mojem, bi najrajši učil: deset eden in dva — iz Sovodnja doma!

Janko Štefe.

Odlomki o slepstvu in o pouku slepih otrok.

(Konec.)

Naloga učiteljstva osnovne šole.

O vzgoji slepcev nisem razpravljajal doslej direktno. Pač pa lahko posnamemo marsikatero vzgojno drobtinico že iz doslej povedanega. Poudarjam, da bi bila na mestu sistematska navodila. Ta naj bi poznali starši, ki imajo slepega otroka. In kdo drugi naj jim nudi ta navodila, ako ne učitelj! Saj je vendar on prvi narodov vzgojitelj. Zato smatram za neobhodno potrebno, da pozna vsak učitelj vsaj osnovna, najvažnejša pravila vzgoje slepih otrok.

Ako zazna učitelj, da se nahaja v njegovem šol. okolišu tak otrok, naj nikdar ne odlašaj, stopiti do roditeljev z dobrim nasvetom. Opozarjam tu ponovno na sestavek pedagoga Viktorja Bežka o »Vzgoji slepcev«. Tam čitamo, da nespametni roditelji slepo dete, boječ se, da se ne bi poškodovalo ali ponesrečilo, zadržujejo v sobi ter mu zabranjujejo svobodno gibanje in prijemanje raznovrstnih predmetov, ki se jim zde nevarni. Neprenehoma mu strežejo. Oni ga oblačijo, slačijo, češejo, pitajo in tako proti njega volji silijo k nepremičnosti in brezdelju.

O posledicah take zgrešene vzgoje sem že prej razpravljajal. Skušnja nas uči, da so vsi poznejši vzgojni naporji spriči onemoglosti rok skoro brezuspešni in da pozneje še tolika skrb ne more prav lahko nadomestiti in popraviti v rani mladosti zamujene vaje in krepitve. Primeri nam pričajo, da je to celo izključeno. Zato morajo roditelji začeti s sistematsko vzgojo svojega slepega otroka že v zgodnji mladosti. Dete se mora prav pridno gibati. Navaditi ga morajo, da se samo oblači in slači, samo je in pije, sploh da vrši vsa dela samostojno. S tem se mu vzbujajo giboželjnost, ki je vir zdravja in telesnega razvoja. Nепrestano ga morajo navajati na snago in čistost, na odpravo raznih grdih navad, ki so posledica slabe vzgoje. Roditelji naj dajejo slepemu detetu otipati predmete iz različnih snovi in raznovrstnih oblik, zlasti orodje ter sploh stvari in reči, ki so za življenje važne, in naj ga puste s takimi predmeti tudi igrati.

Važne so vaje z rokami in s prsti. Z njimi se doseže mišičavost, gibkost in okretnost rok in prstov. Vse to dobro služi slepcu kasneje pri morebitnem glasbenem pouku in obrtnem delu. Ko dete odraste, naj obiskuje otroški vrtec, ako je za to prilika.

Za izobrazbo sluha naj opozarjajo starši slepega otroka na glasove raznovrstnih predmetov. Po glasu naj se tudi zaveda, ali je v zaprtem prostoru ali na planem, na vrtu, na polju, v gozdu itd. Vadi naj se spoznavati, ali so prostori prazni ali napolnjeni s predmeti. Na izprehodih naj se opozarja dete na razne naravne glasove in šume ter na ptičje petje, kar naj mu bo vse neizčrpen vir zabave in pouka.

V rodbinskem življenju ima slepi otrok vsak dan nešteto prilik, da spoznava, kaj je dopuščeno, kaj ne, kaj je dobro, kaj slabo. S tem se vrši prvi uvod v etično čuvstvovanje. Med čuvstvi gotovo ne bomo pozabili verskega momenta. Vodi naj se v cerkev kakor zdravo dete. Ni izključeno, da vzbudi lepa cerkvena glasba tudi v njem čut in veselje do nje. Znani so mnogi tozadevni zgodovinski podatki.

Ako postopajo roditelji s slepim detetom v predšolski dobi tako, da mu krepe zdravje, jačajo telo, vežbajo ude, ostre čute, razvijajo umstvene sposobnosti, plemene voljo in srce, bodo dobili gotovo uteho za svojo žalost in nesrečo. Kajti slepo dete bo napredovalo in se lepo razvijalo kakor drugi normalni otroci. Mirno in zavestno bodo vodili starši takega otroka v šolo, ki naj mu krepí um, srce in voljo.

Vsekakor je najbolje, da izroče starši otroka v zavod za slepce, kjer se vrši vzgoja in pouk sistematično. Večkrat pa to ne bo mogoče iz raznih vzrokov. Tedaj naj učitelj vpliva na starše, da začne pohajati slepi otrok normalno šolo. Istina je, da slepi otrok ne bo mogel z uspehom slediti pouku v vseh predmetih.

Gotovo pa je, da se bo otrok okoristil pri pouku v marsičem in si prisvojil vsaj nekaj elementarnega znanja, se privadil na red in disciplino, kar mu bo kasneje le koristilo. Seveda bi se moral pri nekaterih predmetih truditi v posebnih urah, če bi hotel vsaj deloma doseči isti smoter kakor z normalnimi otroki. Nastane pa vprašanje, kako naj doseže uspehe, ako sam ne pojmi, na kakšen način, s kakšnimi pripomočki bi poučeval, ako sam ni dovolj slišal o pouku slepih otrok, ko je obiskoval učiteljsko šolo. V tem oziru prednjači v naši državi Primorska banovina, imajoča poseben zakon od 13. decembra 1889., ki ureja vzgojo in pouk slepe in gluhoneme dece. Na učiteljski šoli je urejen poseben tečaj za poučevanje učiteljskega naraščaja, ki se uvaja v metodo poučevanja slepih otrok. Šolske oblasti naj bi skrbele, da se uvede čimprej na vseh učiteljskih šolah metodika o pouku slepih otrok. To bi bilo potrebno takoj, saj smo čitali v poslednjem času v našem dnevnem časopisju, da so našeli v naši državi nad 11.000 (?) slepih otrok, ki imamo zanje komaj tri zavode za slepe.

Nekaj navodil za vzgojo slepe dece v predšolski dobi sem že navedel. Razmotrivam naj sedaj še o vzgoji in pouku slepega otroka v osnovni šoli.

Predvsem je potrebno, da opozori upravitelj šole pri krajevnem posvetovanju učiteljstvo na posečanje šole po slepem otroku. Potem naj razrednik pripravi otroke na to. V njih srcu naj vzbudi sočutje do nesrečnega otroka. Napotiti jih je treba, naj bodo z nesrečnikom ljubeznivi in proti njemu postrežljivi, da mu pomagajo ob vsaki priliki, ne govore vpričo njega o njegovi napaki in nesreči, ga ne zaničujejo in se mu ne posmehujejo. Razrednik slepega otroka naj bo izkušen učitelj ali učiteljica, prijaznega in ljubeznivega vedenja. Skuša naj takoj urediti vse potrebno za spremljanje slepega otroka z doma v šolo in obratno. Prepričan sem, da bo imel slepi učenec pri takem postopanju kmalu zanesljivega prijatelja. V razredu naj odkaže učitelj slepemu otroku mesto blizu vrat, če le mogoče v prvi klopi. Sosed naj mu bo učenec mirnega, tihega značaja. Ni mi treba opozarjati, da mora učitelj postopati prve dni s svojimi učenci prav prijazno in ljubeznivo, da si pridobi njih zaupanje in srca. Slepemu otroku pa naj pove, da bo imel v šoli mnogo prijateljev, ki ga bodo gotovo ljubili, se z njim igrali in se lepo učili. S takim postopanjem bo pridobil slepčevo zaupanje, prepodil bo plašljivost in vzbudil v njem ljubezen do šole in pouka.

Ko se slepi gojenec nekoliko privadi šoli, naj ga razrednik v izvenšolskem času (morda v odmoru) nekaj minut vsak dan vadi v orientiranju v šolski sobi. Podrobno ne bom opisoval tega. Pripomnim naj le toliko, da ne more učitelj slepemu učencu ničesar pokazati z roko, ampak ga mora v zaželeno smer vedno le voditi. Vsako mesto naj spoznava slepi učenec z otipavanjem. Otiplje naj tudi vse predmete, ki so v šolski sobi. Zapomniti si mora mesto, kje se nahajajo, tako da jih najde tudi sam. Učitelj naj pazi neprestano na držanje trupa učenčevega pri sedenju in hoji. Prav tako naj odstranjuje grde navade, ako jih opazi pri gojencu. Z vežbanjem čutil ne sme prav nič odlašati. Na to mora skrbno in neprestano paziti ves čas učenčevega pohajanja šolo, ker ne storimo v tem pogledu nikdar dovolj. Potrebno je predvsem vežbanje tipa in sluha. Ob dani priliki bo uril tudi voh in okus. Priliko za vežbanje in ostrenje čutov nudijo bolj ali manj skoro vsi predmeti osnovne šole.

Glede na udejstovanje slepega učenca pri pouku delimo osnovnošolske predmete na štiri skupine, in sicer so to: 1. predmeti, čijih pouku more slediti slepi gojenec neovirano, 2. predmeti, čijih pouku more slediti z normalnimi učenci le v omejeni meri, 3. predmeti, ki jim ne more slediti in 4. predmeti, ki se more slepec v njih posebe poučevati.

V prvo skupino spadajo: verouk z moralnimi nauki, narodni jezik, v kolikor obravnava slovnico, etično in stvarno razglabljanje čtiva, srbohrvaščina z izjemo čitanja, dalje računstvo, zgodovina in petje. Predaleč bi zašel, ako bi hotel o

vsakem naštetih predmetov natančneje razpravljati. Menim, da mi tega niti treba ni, ker je jasno, da more pouku naštetih predmetov slediti vsak slepi gojenec z dobrim uspehom. Omenim naj le računstvo z željo, da bi se oprijelo učiteljstvo ustnega računanja v osnovni šoli v taki meri, kakor se to vrši v šolah za slepo deco, kjer se rešujejo vse računske operacije, vse uporabne naloge samo z ustnim računanjem. Ako še dostavljam, da gojenci kvadrirajo, kubirajo in korenijo na pamet, je dovolj.

V drugo skupino spada zemljepis, poznavanje prirode in pouk o zdravju, oblikoslovje, praktična gospodarska znanja in razumevanja, gospodinjstvo in ročno delo ter telovadba. Pouk teh predmetov se mora vršiti v osnovni šoli omejeno iz edinega razloga, ker nimajo naše šole dovolj učil. Treba pa je imeti pri podajanju teh predmetov tudi specialna, nalašč za pouk slepih otrok prirejena učila. Vendar upam, da bo umen in praktičen učitelj dosegel v danih razmerah vsaj nekoliko uspehov.

V tretjo kategorijo spada risanje. Če bi hotel učitelj v šoli za slepce uporabljati pri podajanju tega predmeta isto metodo, ista načela, ista sredstva kakor v šoli za normalno deco, bi ne imel nobenega uspeha, ker ne more slepi otrok slediti takemu pouku. Ta trditev pa je resnična le do neke meje. Saj vemo, da rišemo, danes večinoma po naravi. S svinčnikom, z barvami, obsenčenjem, s perspektivo skušamo narisati sliko, ki je popolnoma podobna naravnemu predmetu. Ker slepec ne vidi, tega ne more izvršiti. Zato uporablja tip, ki z njim skuša upodobiti iz ilovice ali plastiline predmet, podoben popolnoma naravnemu predmetu. Mesto risanja bo torej učitelj s slepim gojencem oblikoval ali modeliral. Marsikateri bo morda dvomi o tem. Toda resnica je, da dosežejo slepi gojenci pri modeliranju naravnost neverjetne uspehe, o čemer nas potrjujejo tudi primeri iz zgodovine, n. pr. Kleinhans, Vidal i. dr.

V četrto skupino spadajo oni predmeti, ki se bistveno ločijo po svojem posebnem učnem postopku od onih normalne šole. Treba jih je torej podavati v posebnih urah, ako hočemo doseči uspeh. To sta risanje in pisanje, ki zahtevata posebnega znanja in rabe posebnih učnih pripomočkov.

Iz navedenega spoznamo, da se more slepi otrok z nekoliko izjemami udejevati v vseh predmetih osnovne šole. Vidimo pa tudi, da je tako udejstvovanje mogoče le tam, kjer ima učitelj dobro voljo in pa malo otrok z enim samim od delkom, torej otroke enega šolskega leta, da lahko posveti potrebno pažnjo slepemu gojencu, ne da bi pri tem posebno trpel pouk videčih otrok.

Ako slepi gojenec ne doseže v enem letu povoljnih uspehov, naj to učitelja ne straši. Saj lahko izpopolnjuje pouk še drugo leto. Sploh pa niti zahtevati ne moremo, da bi napredoval slepi otrok tako kakor njegovi videči součenci. Da le otmemo slepo dete brezdelju in mu damo priliko, da se vsaj nekoliko izobrazuje, smo dosegli glavni namen. Skrbimo pa, da pride tak otrok čimprej v šolo za slepce, kjer naj se vzgoji v dobrega človeka in koristnega člana človeške družbe, ki si bo s samostojnim delom služil svoj kruh ter s tem razbremenil družino, občino in državo.

Ob sklepu omenjam, da sem uporabil pri sestavi gornje razprave svoje beležke s študijskega potovanja, dalje: A. Mell »Enzyklopädisches Handbuch des Blindenwesens«, Theod. Heller »Studien zur Blindenpsychologie«, J. W. Klein »Geschichte des Blindenunterrichtes«, Ratković »Slijepi i njihovo odgajanje«.

»Tri stvari: prava osebnost, solidno znanje in metodična tehnika so potrebne zahteve, ki jih moramo postaviti do učitelja.« I. Tews.

»Organiziraj šolsko življenje in šolsko delo tako, da se bodo lahko razvijale in udejevstvale vse otrokove sposobnosti, sile in osebne vrednote.« P. Petersen.

»Cez jarek, ki ga otrok lahko preskoči iz lastne moči, ga ne smeš vzdigniti.«

Dinter.

Novi učni načrt za osnovne šole.

Z uredbo ministra prosvete O. N. br. 48.491 z dne 15. julija 1933. smo dobili novi učni načrt za osnovne šole, ki naj velja od 1. septembra 1934. Hkratu se je učiteljstvu poverila naloga, da ta načrt v praksi preizkusi, po potrebi reducira ali dopolni ter ga z izpreminjivalnimi predlogi vred predloži prosvetni oblasti v nadaljnji postopek.

Pravilno bi bilo in uspeh bi bil trajnejši, če bi se za praktično preizkušnjo takega učnega načrta določila doba vsaj treh let. Kajti le po večletnem praktičnem izvajanju učnega načrta lahko učitelj spozna vse vrline, pa tudi vse hibe, ki jih ima kak učni načrt. V našem primeru bo zlasti spoznal, da je prenatrpanost novega učnega načrta z raznimi snovmi njegova največja hiba. Spoznal bo tudi, da manjka temu načrtu neke notranje zveze ne glede na duševni nivô 6.—10. letnega otroka, da se predmeti kopičijo in razporejajo preveč samostojno in nepraktično. Vidi se, da bo urnik zopet gospodar položaja.

Učni načrt bi moral nuditi nekako zaokroženo celoto. Biti bi moral nekak okvir, v katerem naj bi se gibalo in izžarevalo šolsko življenje in delovanje zlasti glede na domači kraj in domače potrebe v današnji dobi. Sicer je pravilno, da je snov predpisana po posameznih učnih predmetih, tako da ima učitelj pred očmi, kaj in koliko naj obravnava. Drugače bi se enemu ali drugemu lahko pripetilo, da bi zavozil na stranpota, da bi se poglobil v eno snov preveč, drugo pa bi zanemarjal ali morda celo, četudi nehote, izpustil. Vsekakor pa je treba pri sestavi učnih načrtov imeti v vidu načelo koncentracije in priložnostni pouk, posebno še na nižji stopnji. Tudi ne smemo misliti, da je še tako dobro sestavljen in preizkušen učni načrt lahko trajen in stalen. Nikakor ne. Kajti življenje in svet se sučeta z neizprosno naglico naprej. Gospodarstvo, obrt, industrija itd. si utirajo neprestano nova pota, naše okolje dobiva vedno nove oblike, duh časa nas sili naprej in z njim mora korakati tudi šolstvo. Učni načrti torej nikakor ne morejo biti stalni, ampak jih je treba vedno imeti pod nadzorstvom, treba jih je popravljati, izpreminjati, reducirati in izpopolnjevati, kakor pač to zahtevata življenje samo in potreba časa.

V zvezi z novim učnim načrtom pa je treba uravnovesiti tudi razredno administracijo. »Izkazi« o šolskem napredku naj že vendar izgube »številke«, napredek ali uspeh naj bo pisan z besedo. Sporočila staršem ozir. namestnikom naj obsegajo samo pozitivne podatke. Tudi naj obsega »Izkaz« celo osnovno šolo skupaj v enem zvezku, a ne posameznih razredov, ker bi to bilo tudi za učence veliko bolj praktično in pregledno. Vrstni red učnih predmetov bodi povsod isti, tako v učnem načrtu kakor v »Izkazih« in katalogih.

Učni predmeti v osnovni šoli naj se razvrste takole:

1. Vedenje in marljivost.
2. Verouk z moralnim poukom.
3. Narodni jezik:
 - a) slovenski
 - b) srbohrvatski.
4. Zemljepis in zgodovina.
5. Poznavanje prirode in pouk o zdravju.
6. Računstvo z osnovnimi pojmi iz oblikoslovja.
7. Risanje.
8. Lepopis.
9. Gospodarska znanja in ročno delo.
 - Gospodinjstvo in ročno delo.
10. Petje.
11. Telovadba po sokolskem sestavu.

Za jezike manjšinskih šol naj ostanejo spodaj 2—3 rubrike prazne. Nikakor pa ne gre in je naravnost čudno, če vlačimo po izkazih po vsej državi rubrike za

nemški, madžarski jezik itd. Vsekakor bi bilo bolje, ako bi se uvedli za manjšinske šole posebni izkazi.

V Dravski banovini bomo delili narodni jezik v slovenščino in srbohrvaščino. V 4. razredu bodi določenih 6 ur za narodni jezik in sicer: 2 uri za čitanje, 2 uri za pismene sestavke in jezikovni pouk in 2 uri za srbohrvaščino. Največja pažnja se mora posvečati čitanju in pripovedovanju in posebej je treba naglasiti, da se morejo poleg čitanke uporabljati tudi mladinske revije, mladinske izdaje časopisov itd. Tudi je treba navajati učence na to, kako se naj rešujejo in razlagajo razne uganke, križanke, razni rebusi itd., ker se s tem bistri otroški duh in pospešuje zanimanje za učno snov. Vsak teden se naj delijo knjige iz šolske knjižnice.

Radi lažje koncentracije in upoštevanje otroško duševno obzorje bodita zemljepis in zgodovina v osnovni šoli združena v en predmet. Skupno 5 ur tedensko. Zemljepis v III. razredu je po učnem načrtu preveč suhoparen in statističen. Snov je treba obravnavati po kulturnih skupinah v zvezi s tipičnimi posebnostmi in značilnostmi in oziraje se na narodne pripovedke. Prav tako ne smemo prezreti rojstnih krajev naših velmož in značilnejših zgodovinskih epizod, kakor so na pr. Potočka zijalka (pračlovek jamar), Ljubljansko barje (mostiščarji), Vače, Poštela (gradiščani), Hajdina, Ptuj (Rimljani) itd. Upoštevati je treba načelo domorodnosti. Kako naj bo zgodovina zase predmet, kakor ga predvideva učni načrt, če nima organske zveze z zemljepisem. Ali bomo n. pr. obravnavali v zemljepisju Pohorje, v zgodovini pa Sv. Savo? Isto velja tudi za IV. razred. Zgodovinska snov bodi vzporedna z zemljepisno snovjo zlasti glede na nacionalno in državljansko vzgojo.

V novem učnem načrtu se ne predvideva narodni nauk na nižji stopnji kot poseben predmet. Dobro bi bilo, če bi se ta predmet upošteval pri »poznavanju prirode«.

Nerazumljivo je tudi, zakaj bi I. razred ne imel risanja, ko vendar otroci raje rišejo kakor pa pišejo.

Računstvo. Številni obseg v IV. razredu naj se razširi od 1000 do 1.000.000 in le izjemoma, t. j. če so za to dani pogoji, do milijarde. V oblikoslovju bo treba najprej obravnavati razne like, obseg in površino. Šele potem telesa kakor kocko in prizmo.

Snov iz »Praktičnega gospodarskega znanja in razumevanja, gospodinjanskega in ročnega dela«, kakor jo predvideva učni načrt, naj se razdeli takole: a) Za dečke: Gospodarska znanja in razumevanja ter ročno delo. b) Za deklice: Gospodinjstvo in osnovni pojmi kuhanja ter ročno delo. Dečke poučuj učitelj, deklice učiteljica. Ako to ni mogoče, naj se dečki in deklice poučujejo skupno. Snov se koncentrira in primerno skrajša. Okvirni ali splošni načrt naj bi obsegal: (Primer za IV. razred. Snov III. razreda se tukaj koncentrično in delno ponavlja in utrjuje, kolikor to nanese prilika in potreba):

Za dečke:

1. Urejevanje in pridobivanje znanja iz dopisovanja na nižji stopnji pouka. Pomen in pojem dopisovanja; poslovna pisma po zunanji obliki in vsebini. Kopiranje, zavoj, poštna tarifa. Vrste poslovnih pisem. Privatna in trgovska naročila; ponudbe opomini in odgovori. Odpreda paketov po pošti in železnici. Tovorni list, avizo. Čekovna položnica in denarna nakaznica. Brzovjavka, reklama, inserati.

Kmetijstvo: inventar, premičnina, nepremičnina. Dnevnik dohodkov in izdatkov. Varčevanje in hranilnica. Zadolževanje. Zavarovanje. Davki. Zemljiška knjiga, katastrska mapa in posestni list. Kmetijski stroji in orodje, uporaba električne sile v gospodarstvu. Razna žita, izbira semenja; hmeljarstvo, sadjereja, gozdarstvo, živinoreja, vinogradništvo, čebelarstvo, pridelovanje konoplje in lanu itd. (po krajevni potrebi). Spravljanje, konseviranje in čuvanje raznih sadežev in jestvin preko zime. Koline (meso, slanina, klobase). Glavne bolezni domače živine.

3. Obrt in trgovina, industrija: važnost in korist. Vajenec, obrtna šola, pomočnik, trgovec. Vrste obrti in trgovine. Industrija. Bolniška blagajna. (Po krajevni potrebi ali je šola kmetijskega ali industrijskega značaja.)

4. Ročno delo je v neposredni zvezi s tvarino učnih predmetov. Izdelki iz peska, gline (modeliranje), lesa, papirja in kartona. Razna dela in poizkusi na šolskem vrtu. Brušenje nožev, srpov, kos itd. Popravila orodja, cepljenje itd.

5. Najvažnejše iz učnega načrta za deklice, posebno desinfekcija in perutninarstvo.

Za deklice:

1. Najvažnejše in kar je praktičnega pomena iz učnega načrta za deklice.

2. Naloga gospodinje. Pogoji zdravega stanovanja. Najpotrebnejši prostori in njihova razporedba. Spalnica. Kuhinja. Pohištvo in posoda. Red in snaga v sobi in kuhinji. Ureditvev higieničnega stanovanja delavskih in viničarskih družin. Snaženje posode in pribora. Zračenje, pometanje, ribanje. Desinfekcija stanovanja. Postopek pri nalezljivih boleznih. Red okoli mize. Vedenje, obisk. Posteljina. Volna in perje v rabi; žimnice kožuhovina, slamnjače: snaženje, solčenje itd. Istotako rjuhe, odeje, tla in preproge. Čiščenje in uničevanje mrčesa. Jedilne shrambe, klet, podstrešje, stranišče, dvorišče. Sobne cvetice.

3. Hrana: za zdrave, bolne in otroke. Začimbe; sladkor, sol, kis kot sredstva za konserviranje sadja in plodov. Shranjevanje mesa, slanine, povrtnine in sadja preko zime. Mesenje in pečenje kruha. Sveža in prestana hrana. Kuhanje in pečenje najnavadnejših jedil. Mleko in mlečni izdelki. Higiiena dojenja, shranjevanje mleka, mlečne posode, mlečni izdelki.

4. Cvetličnjak in vrt. Najvažnejše povrtnine. Spravljanje za zimo.

5. Perutninarstvo. Štajerska kokoš. Hrana kokošim v vsakem letnem času. Jajčarice. Koklja, piščanci. Kakšen bodi higieničen kokošnjak in njega snaženje. Shranjevanje in prodaja jajc. Meso in jajca kot hrana. Gosi, race, purani, golobi, kunci itd. v gospodinjstvu.

6. Ročno delo: kvačkanje, šivanje, obmetanje, vezenje, podpletanje in krpanje.

To bi bil okvirni in teoretični načrt. Kakor sem že uvodoma poudarjal, naj se učitelj med večletnim šolskim delom praktično sam prepriča, kaj in koliko spada med njegove potrebe in naj temu primerno sestavi podrobni učni načrt za posamezne tedne. Vedno pa je treba imeti pred očmi intelektualno stanje učencev. Bolje manj in to trdno, kakor preveč in površno. Mogoče bo marsikaj odveč, oz. se bo moralo dodati višji narodni šoli. Zato pa je treba učni načrt preizkušati in dati učiteljstvu dovolj časa, da lahko stavi konkretne izpreminjevalne predloge. Naglica nikjer ni dobra, najmanj pa pri šolstvu. Zato si dovoljujem opozoriti odločilne činitele, naj še ne sklepajo definitivno o novem učnem načrtu za osnovne šole, ampak naj dajo učiteljstvu priliko in dovolj časa, da ga dodobra prouči in preizkusi.

Pri telovadbi naj imajo v osnovni šoli prednost igre in raznoterosti. Posebno bo dobrodošla našim šolam Lavrenčičeva zbirka telovadnih iger. Vsekakor pa je treba tukaj opozoriti na to, da še igre niso glavni in sestavni del telovadbe. Iz lastne prakse namreč vem, da si žele učenci tudi drugih telov. točk, ne samo iger.

Do sedaj je bila navada, sestavljati podrobne učne načrte za 40 tednov. Zdi se mi pa, če pogledamo v tednice, da za to zadostuje 38 tednov, od katerih moramo najmanj 2—4 tedne porabiti za dvakratno redovanje (? op. ur.), če ponavljanja in utrjevanja sploh ne upoštevamo. To še posebno, ako je v razredu veliko število učencev. Tako pridemo do zaključka, da je dovolj, če sestavimo podrobni učni načrt za 34 tednov, izvzemši nekatere predmete kakor lep opis, risanje in ročna dela.

Pravilno in dobro je, če zahteva prosvetna oblast učne načrte, tako splošne kakor tudi podrobne. Tako bo spoznala, kaj in kakšne želje in potrebe ima učiteljstvo. Nikakor pa naj se novi načrt ne uvaja že definitivno v naše šole, vsaj v prihodnjem šolskem letu še ne.

Kukovčeva A. Eliza:

Računstvo v okviru strnjene pouka in kot samostojen predmet.

Naš »Popotnik« nam je prinesel nedavno izredno informativno razpravo o »strnjemem pouku«, kakršne oblike da more zavzeti in kako ga izvajajo v inozemstvu. To me je pobudilo, da podam sliko, kako v naši podeželski šoli uveljavljamo strnjeni pouk.

Radi bi bili seveda radikalni, toda glede računstva smo ugotovili, da bi bilo računsko znanje, ki bi ga otroci črpali zgolj iz računskih priložnosti strnjene pouka, nepregledno in nepopolno ter zaradi tega nesigurno.

V nasprotju k stvarnemu pouku, ki je zanj povezanost vseh učnih struj že v narodi podana, zahteva računski pouk zbog svojega abstraktnega bistva še posebno »predmetno strukturo« ali vsaj nekakšen vestibulum, preddvor, kakor ga je smatral J. A. Komensky kot nujno potrebnega za dojemljivost tujega jezika, t. j. za latinščino.

Izvajamo stvarni pouk v smislu dualistične koncentracije z 2 žariščema. To sta zgodovina in kmetijstvo. Izkoriščamo vsako računsko priložnost; toda vzporedno ter izven okvira realnega kompleksa pa še podajamo predmetni pouk iz računstva vendar tudi v smislu koncentracije.

Sestavili smo si podrobne, za naš šolski okoliš specializirane učne načrte za računstvo. V teh načrtih računica ni izhodišče, marveč končišče. Računamo brez računice, ki nam služi le kot literarna ilustracija podanih naukov ter za poskuse samostojne uporabe prisvojenega računskega znanja.

V številnem obsegu 1—10 je značilna za strnjenost pouka vsestranska obravnava števil, t. j. novincem nudimo priložnost ne le za seštevanje in odštevanje, marveč tudi za ostale računске načine, za množenje, merjenje in deljenje. Z uvrščanjem in primerjanjem opozarjamo neprestano na povezanost vzporednih, obratnih in nasprotnih računskih slučajev.

Vsestranska obravnava števila 4 nudi sledeče povezanosti:

- a) $3 + 1;$ $1 + 3;$ $4 - 1;$ $4 - 3;$
 $2 + 1;$; $3 - 1;$ $3 - 3;$
 $1 + 1;$ $2 - 1;$
 $1 - 1;$

- b) $2 + 2;$ $2 \times 2;$ $4 = 2 \times 2;$ $4 - 2;$ $2 \vee 4;$
 $1 + 2;$ $2 \times 1;$ $2 = 2 \times 1;$ $3 - 2;$ $2 \vee 2;$
 $2 - 2;$

- c) $4 - 4;$ $\frac{1}{4}$ od 4

- $3 - 3;$
 $2 - 2;$
 $1 - 1;$

V ostalih številnih obsegih prav tako ne obravnavamo množenja, merjenja in deljenja kot artikulirane lekcije, marveč jih predstavljamo učencem vzporedno v najtesnejši povezanosti ter v smislu obrata.

Dejstvo je, da obvladajo široke plasti podeželskega prebivalstva tačas le prve tri računске operacije, t. j. seštevanje, odštevanje in množenje. Malokateri bivših funkcionarjev podeželskih občin, župani in blagajničarji, z zgolj ljudsko-šolsko izobrazbo, so bili zmožni, izračunati odstotke občinskih doklad ter podatke za poljedelsko statistiko.

Glede na ta veliki nedostatek računske izobrazbe našega podeželskega prebivalstva postavljamo v nasprotju k dosedanjemu šolskemu običaju razštevaneje v ospredje računskih vaj srednje učne stopnje.

Ali tudi računske slučaje poedinih lekcij povežemo v okvir problema, ki dokazuje, da je znanje dotične računske operacije potrebno. Taki problemi so n. pr.

- a) dediščina — za deljenje z ednicami;
- b) zadrugištvo — za deljenje z dvomestnim deliteljem;

c) gostota prebivalstva v poedinih banovinah, državah, zemljinah za deljenje s tri- in večmestnim deliteljem.

Učenci poznajo te probleme z imenom računske povesti. Za deljenje s števili 60, 63, 65, 67, 69 je računska povest sledeča: V M. so si občani želeli avtobusno zvezo s P. Torej so se gospodarji domenili, da bo vsak prispeval nekaj denarja in da bodo skupno kupili avtobus, ki stane 85.000 Din. Ustanovili so gospodarsko zadrugo. Zadrugarjev je bilo 60. Koliko je moral prispevati vsak?

Učenci sklepajo s pomočjo števnih vrst, ki jih je pred leti tudi E. Sušteršič priporočal: »Mislimo si, da vsak zadrugar prispeva 100 Din (200, 300... 900, 1000 Din). Števne vrste napisujemo, kakor sledi

$60 \times 100 \text{ Din} = 6.000 \text{ Din}$; $6.000 = 60 \times 100$; $100 = \frac{1}{60}$ od 6.000; $\frac{1}{60}$ od 6.000.
 $60 \times 200 \text{ Din} = 12.000 \text{ Din}$; $12.000 = 60 \times 200$; $200 = \frac{1}{60}$ od 12.000; $\frac{1}{60}$ od 12.000.
 $60 \times 1000 \text{ Din} = 60.000 \text{ Din}$; $60.000 = 60 \times 1000$; itd.

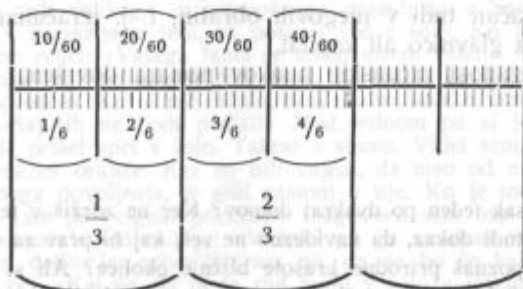
Števne vrste nadaljujemo do milijona. Vendar iz teh vrst še ni razvidno, koliko je moral prispevati vsak zadrugar za nakup avtobusa. Sklepamo še na drug način.

60 zadrugarjev zloži 85.000 Din; vsak (1) zadrugar prispeva $\frac{1}{60}$ od 85.000 dinarjev. En samcati primer ne zadostuje za vajo. Radi tega zamenimo ceno 85.000 Din z drugimi primernimi, toda poljubnimi vsotami. Pri tem razločujemo tako zvana okrogla števila za računanje na pamet in medštevila za pismeno deljenje. Napis je sledeči:

60 zadrugarjev zloži 85.000 Din; 1 zadrugar prispeva $\frac{1}{60}$ od 85.000 Din
 96.000 Din
 107.000 Din
 164.328 Din
 229.711 Din

Ustne račune izvajamo s pomočjo prej navedenih števnih vrst ter razstavljamo: 85.000 Din = 60.000 Din + 24.000 Din + 1000 Din (600 + 499 Din).
 ljam: 85.000 Din = 60.000 Din + 24.000 Din + 1000 Din (699 + 400 Din).
 Prispevek 1 zadrugarja znaša $1416^{\frac{40}{60}}$ Din.

To priložnost izkoristim takoj za pripravo na računanje z navadnimi ulomki. Narišemo ulomek $\frac{40}{60}$.

Dokazemo: $\frac{40}{60} = \frac{4}{6} = \frac{2}{3}$. Sklepamo: 1 Din = 100 p; $\frac{1}{6}$ Din = $\frac{1}{6}$ od 100 p = 33 $\frac{1}{3}$ p; $\frac{2}{3}$ Din = 66 $\frac{2}{3}$ p.

Pri pismenem deljenju z medštevili 63, 65, 66... 69 olajšujeta določevanje kvocienta ozir na uvodoma navedeno števno vrsto ter analogija. Načeloma operiramo le z imenovanimi števili ter ne priznavamo vaj z neimenovanimi števili.

Računske nastavke napisujemo:

67 zadrugarjev zloži 94.827 Din

1 zadrugar ?

94.827 Din : 67 =

Končno še opozorimo na 60 kratnike, ki so protislovje šestdesetin. V to svrhu so si učenci sestavili vrsto, ki obsega tržne cene, časovne in druge mere. Otroci to vrsto imenujejo šaljivo »računske litanije«. Vrsta se glasi v tem primeru:

60 kg pšenice po 6 K ($1\frac{1}{2}$ Din)

60 kg moke po 13 K ($3\frac{3}{4}$ Din)

60 kg soli po $3\frac{1}{2}$ Din

60 tednov po 7 dni

60 let po 365 dni

60 polovnjakov vina po 2831

60 let po 52 tedna

60 dni po 24 ur itd.

Razvidno je, da nudi vrsta obilo priložnosti za raznovrstne načine ustnega in pismenega množenja.

Slično kakor deljenje s številom 60 obravnavamo deljenje s slehernim temeljnim številom z 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; s slehernno desetico torej z 20, 30, 40... 90; s slehernno stotico 200, 300, 400... 900 in še s katerimi tisočicami v posebnih lekcijah, ki jih je torej 24. Prav tako obravnavamo merjenje seve na osnovi primernih problemov. Ako pa potem naši učenci svoj čas kot občinski funkcionarji še ne bodo znali dividirati, nas ne more zadeti krivda.

Učenci kmalu opazijo, da izražajo navadni ulomki denarno vrednost kvocienta le približno in na debelo. Natančno moremo to vrednost ugotoviti le z decimalkami, ki so posebna vrsta navadnih ulomkov. Bogato zalogo problemov za decimalne račune nam nudi geometrija, iz katere preidemo k projektom.

Za naše učence domorodni projekti so: gradnja čebelnjaka, senčnice, sušilnice za sadje, gradnja nove hiše, novega hleva, adaptacija stare hiše, gradnja A. Z. panja, gradnja gnojne jame, novega vodnjaka. Projekt imenujejo naši učenci proračun.

Kdor nima prihranjenega denarja, si ga mora za izvedbo svojega projekta izposoditi. To dejstvo nas napoti do izračunanja obresti. Od domačega proračuna preidemo k šolskemu proračunu ter končno k občinskemu, ki nam nudi priložnost, spoznati obrestni račun tudi v njegovih obratih, t. j. izračunanje odstotne mere (%) in sklepanje na glavnico ali kapital.

S tem je povezanost računskih naukov nemara dovršena.

Gnezdo.

Zakaj se voziš vsak teden po dvakrat domov? Ker ne zdržiš v tem »gnezdu«? To je žalostno, obenem pa tudi dokaz, da navidezno ne veš, kaj bi prav za prav s samim seboj počel. Ali sploh že poznaš prirodne krasote bližnje okolice? Ali si dobro podkovan v domoznanstvu? Se ne? Idi vendar večkrat v prsto naravo in listaj v njeni odprti knjigi! Spoznavaj domače narečje! Zapisuj šege in navade, ki jih opazuješ med domačim ljudstvom, pomnožuj zbirke svoje šole. (Benacky.)

Spomini in izkušnje.

(Nadaljevanje.)

20. O šolskem obisku.

Napredek šole je odvisen predvsem od šolskega obiska, a šolski obisk zavisi tudi od krajevnih razmer. Kjer je šolski okoliš tako obširen, da imajo otroci do dve uri hoda v šolo in to navadno po slabih potih v goratem svetu, ne more biti tako zadovoljiv kakor tam, kjer so zbrani domovi okrog šole kakor piščeta ob kokliji. Zal, da je tako srečnih šol le malo! Nepozabni tovariš Franc Brinar je rad naglašal: »Rajši niže organizirane šole, a manjše šolske okoliše, nego najviše organizirane šole v preobširnih okoliših!« Občutil sem upravičenost njegove trditve povsod, zlasti pa v Makolah. V Grižah ni moj prednik zahteval otrok iz oddaljenih sel. Jaz sem dosegel, da so začeli obiskovati šolo. Prepričal pa sem se, da je reden obisk izključen. Otroci so prišli tako utrujeni v šolo, da se kmalu zaspali. Pouku niso mogli slediti. Zato smo končno ustanovili poseben razred za oddaljene, ki so ga prizadeti obiskovali od pomladi do jeseni po trikrat na teden. Tako ni bilo pozneje nobenega mladega analfabeta več v širnem šolskem okolišu.

Učitelj, ki hoče biti otrokom pravičen, mora priznati, kako prav ima Stritar, ki pravi, da

»poln težav je in bridkosti
že sam začetek učenosti!«

Koliko pretrpe ubogi otroci, ki morajo prihajati dan na dan po slabih stezah iz daljave v šolo, često slabo oblečeni in obuti, dostikrat morda celo s praznim želodčkom! Učitelj, ki to pomisli, bo skrbel, da ne bodo te žrtve zastoj, temveč da bodo učenci res vsak dan čim največ pridobili. Tisti učitelj pa, ki ne uporablja ekonomično zlatega časa, je največji brezvestnež.

Med vojno je šolski obisk seveda silno trpel. Mnogo šol je bilo izpremenjenih v začasne bolnice ali vojašnice. Drugod je manjkalo učiteljev, ker so bili mobilizirani. Največ pa je zakrivilo dejstvo, da je bil sploh ves red zrahljan. Nekateri starši se niso več brigali za šolo. Reči bi moral prav za prav matere, kajti očetje so bili večinoma v vojni. Tam, kjer se ni učitelj s podvojeno vneto zavzemal za reden šolski obisk, je bil ob koncu vojne nad vse žalosten. Cuditi se res moramo, da se je po prevratu še dokaj hitro popravil. Prepričal pa sem se kot nadzornik o pravilnosti svojega naziranja, da je šolski obisk še bolj kot od krajevnih razmer odvisen od — učitelja samega. Deca, ki svojega vzgojitelja vzljubi, prihaja kaj rada v šolo. Ne zadržuje je niti hudo vreme, niti slaba pot. Navedel bi lahko naravnost ganljive dokaze.

Mislím na šolski obisk v dveh svojih enorazrednicah, ki sem ga že omenil. V potrdilo naj še služi naslednji primer. V nekem zelo oddaljenem kraju je bil šolski obisk obupen. Komaj dvajset odstotkov obveznih otrok je poprečno obiskovalo šolo. Prišel pa je v kraj nov upravitelj. Šolski obisk se je v kratkem času dvignil na devetdeset odstotkov in to — brez vsake šolske kazni! Tovariš in njegova soproga sta si znala pridobiti otroke in po otrocih starše. Nekaj renitentnih roditeljev pa ostane seveda povsod in proti takim je treba uveljaviti vso strogost zakona. Ker pa imajo šolske kazni edino ta namen, da dvignejo šolski obisk, je predvsem treba, da se tukaj brez odlaganja izvrše.

Spominjam se svojega drugega službenega mesta. Neki čevljar ni pošiljal in ni pošiljal svojih otrok v šolo. Jaz jih sploh nisem poznal. Glob ni plačeval. Kadar se mu je zljubilo, je šel in odsedel kazni skupno za vse leto. Edino sredstvo, da bi si namreč šola pridobila otroke, je mož onemogočil.

Spominjam se tudi velikega in premožnega posestnika v Savinjski dolini. Svojega sina, ki je bil že v štirinajstem letu, ni pošiljal več v šolo. Ko je prišel na moj drugi opomin k meni, sem rekel: »Vašega fanta še sploh nisem videl!« »Pa ga tudi ne boste!« se je odrezal. Zaman sem mu prigovarjal zlepa, naj ga še do Velike noči pridno pošilja v šolo, nakar bo oproščen. Ko ni nič izdalo, sem mu na šolsko tablo napisal globe, ki ga čakajo. Dejal je: »Saj jih ne bom plačal!« Med tednom pa si je mož le premislil in naslednjo nedeljo je prišel spet v šolo. Takrat s sinom. Videl sem, kako je na stopnicah ponujal mojim otrokom oranže. Ker so bili vajeni, da niso od nikogar ničesar sprejeli brez našega izrečnega dovoljenja, je silil zastoj v nje. Ko je mene zagledal, je rekel: »No, zdaj sem ga vam pa prignal pokazat!« Odgovoril sem mu: »V šolo ga pošiljajte, pa se bova že spoznala!« Odvrnil je: »V šolo pa ga ne dam več!« Poskusil sem še: »Glejte, tako čeden dečko je, privoščite mu no, da se bo še kaj naučil!« Fant me je gledal zaupljivo v oči. »Kaj ne, da bi še rad hodil v šolo?« Pokimal je. To je razsrdilo očeta. Zgrabil je dečka za ovratnik ter ga odtiral s krikom: »Moj je! Storit, hudiči, kar hočete!«

Ker trmoglavac ni hotel plačevati sproti glob, so mu zarubili voz, ko je bil fant že davno dopolnil štirinajsto leto. Mož me je zato strašno sovražil. Če sva se slučajno

srečala, se je obrnil vstran, kakor Maceficelej. Crez več let sem dobil iz mariborske kaznilnice poročilo, da je njegov sin tamkaj kot kaznjeneč, in vprašanje, kako se je kaj v šoli vedel. Po poizvedbah sem šele dognal, da je bil obdelal lastnega očeta z gnojnimi vilami. Na podlagi uradnih knjig in izpovedi tamošnje tovarišice sem poročal kaznilnici, da je bil fant — dokler je obiskoval šolo — v vsakem oziru vzoren. Popisal pa sem tudi svoječasi nastop trmoglavega očeta. Ker se je fant v kaznilnici brezhibno vedel, je bil predčasno odpuščen. Pozneje je po očetovi smrti prevzel kot edinec vse gospodarstvo; nikdar ni bilo več slišati kaj slabega o njem. Mene je vedno izredno spoštljivo pozdravljaj. Nekoč sem slišal na lastna ušesa, da je rekel svojemu spremljevalcu: »Veš, ta človek je meni hotel bolje, nego moj lastni oče!«

Mnogi starši niti ne pomislijo, koliko škodujejo svojemu otroku s tem, da ga — često prav po nepotrebnem — zadržujejo doma. Otrok se prvi dan morda joče, ker bi rad v šolo, drugi dan se že ne zmeni toliko, tretji dan mu je vseeno, a četrty dan se mu že več ne ljubi k pouku. Pozneje to tembolj obžaluje. Nedavno tega je prišel k tukajšnjemu voditelju ugleden veleposestnik ter ga prosil, naj pregleda v razrednici za kakih 20 let nazaj, ali je res, kar mu očita zdaj njegov najmlajši sin, da ga zadnje leto ni skoraj nič pošiljal v šolo.

Pravim: pri vsej razsodnosti in prizanesljivosti ne sme biti učitelj glede šolskega obiska premlačen, sicer lahko doživi očitke: »Ti si kriv, zakaj me pa nisi bolj zahteval v šolo!« Zlasti pa se naj varuje sprejemanja kakršnihkoli darov na škodo šolskega obiska. Tudi morebitno osebno prijateljstvo s starši sme vplivati nanj samo v dobrem smislu.

21. O občeivanju z otroki.

Učitelj mora z mladino ljubeznivo občeivati. Videti mora v vsakem otroku bodočega človeka, torej sebi enakovredno bitje, ki mu je zaupano v vzgojo in pouk. Pomisliti mora, da je n. pr. treba siromakovemu otroku najmanj toliko ljubezni kakor bogataševemu, telesno manj nadarjenemu morda več kot na oko prijetnemu, srčkanemu otroku. Človek pa je človek in tudi učitelju se dogaja, da so mu nekateri otroci prirodno bliže od drugih. Rekel bi, da je naravno, če mu postanejo brihtnejši otroci bolj simpatični od slabonadarjenih in da jim dovoljuje sčasoma nekake posebne pravice. In vendar je to velika napaka! Vprav slabše nadarjeni otrok potrebuje posebne naklonjenosti in nege. Učitelj bodi strogo objektivni. Ne dajaj nobenemu otroku prednosti pred drugimi. Priznavam, da je n. pr. klicanje po krstnih imenih bolj prisrčno in domače nego po priimkih. Ako pa pokličesh enega otroka po krstnem imenu, drugega pa ne, se čuti ta že zapostavljenega.

Tudi takrat, če poveriš otroku kakršnokoli, najsi še tako malenkostno funkcijo, je treba previdnosti. Marsikateri učenec je vsiljiv in hoče biti povsod prvi, medtem ko se revček ne upa učitelju približati, dasi morda čuti v svojem srcu zanj več ljubezni kot vsiljivec. Marsikateri učitelj poučuje z nekake višine, češ, tebi še tako neumnemu moram govoriti o stvareh, ki sem jih že davno sit!

Otroci morajo pozdravljati, a tudi za nje velja izrek, da je pozdravljanje vljudnost, a odzdravljanje dolžnost. Odzdravi torej vsekdar, četudi včasih samo s smehljajem!

Ko bi znal marsikateri učitelj malce globlje pogledati v otroško dušo, bi postopal povsem drugače nego postopa. In vendar ni to nikaka psihološka uganka. Sam si bil otrok: tvoja duša je trepetala in se radovala, je vriskala v otroškem veselju, je jokala in se smejala, čutila je radost in bol. Zamisli se v svojo lastno mladost in postavi se na otrokovo mesto in — storil boš prav! Pravi umetnik pa je tisti učitelj, ki ugane sproti vsako otrokovo misel in čustvo in ki zna v vsakem slučaju primerno potipati na stotere strunice otroške duše — pianissimo, a tudi forte.

Treba je finega takta. Predvsem mora učitelj opustiti vsako uničujočo sodbo o mladem človeku. Nekaj primerov!

Po prevratu smo obdržali v Celju nekaj nemških razredov z nemškimi učitelji. Ko sem nadzoroval prvič tak razred in našel precej slabe uspehe, je zaklicala učiteljica vpricho otrok: »Herr Inspektor, das sind lauter Idioten, die gröbsten Trottel!« »Za božjo voljo, gospodična...!« sem jo prekinil ter preprečil nadaljnje izlive njene srčne kulture. Potrudil sem se, da sem v razredu kolikor toliko zabil porazni vtis nepremišljenih besed. Med temi ostanki slovitega celjskega nemštva je bilo res nekaj revčkov, ali tako ne sme govoriti učitelj!

Neki tovariš je o priliki nadzorovanja izjavil pred vsem razredom, da je polovica otrok nenormalna, a druga polovica nemoralna! Pa ni bilo v razredu — najvišjem razredu! — v resnici nobenega nenormalnega in prepričan sem, da tudi nobenega nemoralnega — otroka. To je bil tisti učitelj, ki se je pritožil zoper mojo oceno.

Mnogo manjšo krivico je storil upravitelj, ki je navedel v glavnem letnem poročilu vse otroke, ki jih prvo ali drugo leto — zlasti zaradi neugodnih terenskih razmer — še ni sprejel v šolo, pod rubriko »slaboumni!« Tako bi imela ta šola sama večje število slaboumnih nego vse druge šole v srezu skupaj! Mož je pač smatral za slaboumne vse otroke, ki jim še ni on bistril uma.

Proti nekemu upravitelju je bila od višjega šolskega sveta telefonično naročena disciplinarna preiskava, ker se s svojo tovarišico po dolgem času lepega skupnega delovanja ni mogel in ni mogel več razumeti. K zaslíšanju je prišel tudi fantič, ki je bil — če se prav spominjam — pravkar izstopil iz šole. Ko sem ga vprašal, kaj ima povedati, je pokazal z roko na učitelja ter dejal z ogorčenim glasom: »Prosim, meni je rekel »baraba«. Pa jaz nisem baraba in tudi nikdar ne bom!« Reči moram, da me je streslo. Zelel bi, da bi bili vsi učitelji, ki jim je prišlo zmerjanje otrok že v navado, slišali tega dečka. Prepričan sem, da bi nobeden ne rabil nikdar več kake psovke! Pa kaj se hoče, če je baje celo na nekem učiteljišču deloval še pred kratkimi leti človek, ki mu je bila menda za podlago vzgoje slavna zbirka: »Österreichische Kasernhofblüten.« —

Dobri učitelj ne bo nikdar obupal nad nobenim učencem, temveč ga bo skušal dvigniti in rešiti.

Kakor sem že v nekem prejšnjem članku povedal, naj najde mladina v učitelju svojega najboljšega prijatelja v šoli in zunaj šole, prijatelja, ki mu lahko mirno vse zaupa, četudi se vedno zaveda, da nista skupaj — pasla krav.

Kakor iz globine srca mi je govoril marsikaj pred leti znani pedagog, čigar predavanje o vzgoji je dvignilo mnogo prahu. Bil sem mu gotovo najhvaležnejši poslušalec, kajti čutil sem zadoščenje, da še misli tudi kdo drugi približno tako.

22. Občevanje s starši.

Kakor je treba za občevanje z otroki finega taktá, tako ga je treba tudi za občevanje s starši. Na kmetih pride učitelj z njimi bolj redko v stike nego v mestih. Deloma se kmetjski starši žal vobče še vedno premalo brigajo za šolo, v glavnem pa zato, ker se naš preprosti človek izogiblje po možnosti uradov in uradnih oseb. Boji se jih, če jih že ne mrzi in sovraži. To je še vedno posledica stoletnega suženjstva. In vendar je koristno in potrebno, da sta šola in dom v medsebojni zvezi in v dobrih odnosih.

Zato se pameten učitelj približuje staršem otrok ob vsaki primerni priliki na način, ki ne spominja niti najmanj na kak birokratizem, ki pa se tudi ne more smatrati za kako vsiljevanje ali celo nadziranje.

Ne zdi pa se mi prav, ako išče učitelj z očetí stika v gostilnah ter se tamkaj z vsakomur brati. Pri popivanju pride kaj lahko do prepírov in resnica je, da človek laže reče »Ti osel!« nego »Vi osel!«

Tudi pri povabilih na dom bodi učitelj previden. Poznam temeljito naše ljudstvo, pa pravim: Bolje je, če se odzoveš na dvakratno vabilo enkrat, nego na enkratno dvakrat!

Nekateri učitelji pridejo v dočiko s starši samo tedaj, ko se imajo kaj proti otroku pritožiti. Dober učitelj pa ne bo za vsako malenkost tožil otrok. Apeliral bo na strahovalno pomoč staršev samo v izrednih slučajih. Čim manj pomoči rabiš, tem boljši učitelj si! Ob tej priliki se nehote spominjam čudne uredbe na nekaterih šolah v prejšnjih časih. Najbolj robati učitelj na šoli je veljal za nekega jetničarja ali »profosa«. Kaznoval je za vse tovariše. »Če ne boste pridni, pošljem po...!« je veljalo za skrajno strašilo. Tudi nekatere učiteljice prepuščajo strahovanje svojim soprogom. Zapomni si: Tisti trenutek, ko ne moreš več sam obvladati mladine, si se diskvalificiral kot vzgojitelj! Izročil si svojo vzgojno upravičenost drugim rokam in jo s tem zase zapravil!

Spominjam se, kako sem slučajno srečal očeta nekega učenca, ki se je bil tisti dan precej pregrešil in bil zato tudi primerno kaznovan. Ustavila sva se in izpregovorila nekaj besed. Sin, ki je očeta spremljal, me je pogledal z očmi ki sem iz njih takoj spoznal prošnjo, naj ga ne zatožim. Bi ga itak ne bil! Za mene je bila s kaznijo zadeva rešena. Fant pa mi je bil od tistega dne še mnogo bolj vdan. Ubogal je na migljaj!

Ker so starši za svoje otroke zelo občutljivi, mora učitelj paziti, da jih ne žali. Za neobhodno potrebne slabe obvestitve naj najde primerno prizanesljivo obliko.

So pa starši, ki so slepo zažubljeni v svoje otroke in imajo o njih vse previsoko mnenje. Takim je seveda treba odpreti oči. Pa tudi to s taktom. Odločno se naj zavrnejo tisti starši, ki zahtevajo zbog svojega družabnega položaja za svoje otroke kako izjemno stanje v šoli.

Učitelj, ki je rojen v mestu, zlasti pa še učiteljica, se mora posebno potruditi, da se vživi v mišljenje in čustvovanje našega kmetjskega človeka, da ga ne bo po nepotrebnem žalil. Samo en primer: Kmet ogovori na cesti učitelja-meščana: »Gospod, naj ne zamerijo, kako se pa kaj uči naš Franček?« Učitelj pa odgovori z uradnim obrazom in tonom: »Pridite take stvari vprašat v šolo!« Pa ga ni nikdar več vprašal, ne na cesti in ne v šoli!

Omenil bi še nekaj. Marsikatera tovarišica ima navado, da pobegne iz svojega službenega kraja vsak prosti trenutek. Četudi sem odločno proti vsakemu kratenju osebne svobode, moram vendar potrditi, da je to napačno. Recimo, da je tista učiteljica vestna in da pouk res ne trpi, vsekakor trpi njeno razmerje do ljudstva. Poznal sem jako vestno in marljivo tovarišico. Ker je imela v bližnjem mestu starše, je preživela vsako prosto uro pri njih. Pa je dejal ugleden vaščan: »Vem, da je pridna in da lepo ravna z otroki, toda mi je ne maramo, ker ona ne mara n a s!« Tudi naš kmetjski človek je tankočuten ter ima svoj ponos.

(Konec sledi.)

Praktiki o ocenjevanju, o izpraševanju in o vsebini izpričevala.

Docent praškega vseučilišča, dr. St. Velínský, je poslal znamenitim češkim šolnikom vprašalno polo z 42 vprašanji o gori navedenem predmetu. Izmed 115 odgovorov jih je uporabil 98. — Rezultat ankete je objavil v 7. in 8. št. »Věstnika« 1933.

Ocenjevanje je važno vzgojno sredstvo, ki tako mogočno in usodno posega v življenje učencev vseh naših osnovnih, srednjih in strokovnih šol, da bi moral biti o njem natančno poučen vsak šolnik. Kakor je ocenjevanje važno, tako je tudi težko. Nazori pedagogov so si v glavnih in postranskih zadevah, ki se tičejo tega pedagoškega problema, zelo nasprotni. Eni so za to, da se redovanje odpravi popolnoma, drugi so za to, da ostane vse pri starem, tretji pa so za reforme itd. Kje je resnica? Koliko otrok je radi napačne ocenitve, moralo neverjetno trpeti! A tudi pravilna, poštena ocenitev pahne včasih mladeniča ali mladenko, včasih celo otroka v grob. Ali je res sodba tudi v vzgoji neobhodno potrebna? Kje so jamstva, da je obsodba vselej pravična? Ali je prav, da neupsh v enem predmetu lahko pogubi vsega učenca? — Glejte, to so razlogi, radi katerih pravim, da je ocenjevanje danes najvažnejše šolsko vprašanje. Mislim, da ne bo napačno, če seznanim slovensko učiteljsvo z rezultati prezanimive ankete dr. Velinskega, ki mi bo v interesu stvari gotovo oprostil, da podajam posnetek njegovega velikanskega truda tovarišem brez njegovega dovoljenja.

Ta posnetek pa se glasi:

1. Najmanj 50% odgovorov je proti nujnosti klasifikacije.

2. Najmanj $\frac{2}{3}$ učiteljev je klasifikacija neprijetna. Nesigurnost redovanja je vzrok, da to delo ni prijetno. Učitelj ne more ocene izvršiti z mirno vestjo.

3. Skoro vsi praktiki čutijo težavo situacije zlasti pri ocenjevanju s 4. ali 5. redom. Vsa klasifikacija je nepovoljno urejena. Od vseh učencev zahteva isto. Da se odbije ocenjevanju ost, skuša učitelj individualno ocenjevati.

4. Ocenjevalni kriteriji so megleni. Ne ve se, kaj naj bi ocena izrazila in označila. Vse je prepuščeno učiteljevemu subjektivnemu prepričanju.

5. Vsi so proti nujnosti in možnosti natančne kvalifikacije. Povsod bi zadostovala približna ocena.

6. V ocenjevalnih kriterijih odločuje samovolja, neenotnost in nejasnost. Skoro vsak ocenjevalec se ravna po drugih kriterijih. Zato tudi ocene raznih učiteljev niso sorazmerne.

7. Vsi priznavajo, da na oceno vplivajo razna čustva.

8. Glede na spolne razlike vlada popolna nejasnost in neenotnost. Ta samo ojača nesorazmernost ocen.

9. Niti pri odpustnem izpričevalu ni enotnosti. Nekateri učitelji svoje ocene izboljšujejo, drugi ne.

10. Vedno več pristašev ima javna klasifikacija ob sodelovanju vsega razreda; kajti učitelji se hočejo zavarovati proti nedoločnosti ocen in proti krivičnemu ocenjevanju.

11. Klasifikacijska tehnika se vrši po nerazumevanju večinoma na stari način, ki povzroča le subjektivnost in negotovost. Radi nepoučenosti se prezira boljši način: delitev učencev in subjektivna sredstva.

12. Ze vnanja oblika ocen (z besedami ali s številkami) lahko vpliva na določevanje učencevega znanja in tako lahko izpremeni učiteljevo karakteristiko.

13. Različna tehnika pri ugotovitvi stopnje ocen (5 temeljnih redov, včasih še njih kombinacije) vede do nesorazmernosti ocen kakor tudi razni klasifikacijski kriteriji (zlasti pri spremembi učiteljskega zbora).

14. Pri ugotovitvi stopnje so $\frac{3}{4}$ učiteljev nesigurne in čutijo nujno potrebo objektivnih klasifikacijskih sredstev.

15. Odgovori dokazujejo, da se subjektivno ocenjuje. Vsak učitelj si tolmači posamezne stopnje redov po svoje in jih prisoja za različno znanje. S tem je vzeta vsaka možnost sorazmerne klasifikacije.

16. Večina praktikov z lestvico redov ni zadovoljna. Prigovorov in predlogi za reformo si pa znatno nasprotujejo. Praktiki sami torej te zadeve ne bodo rešili; pritegniti je še treba znanstveno raziskovanje. Ker so poedinci proti razširitvi, drugi spet proti zožitvi lestvice, se bo le-ta morala postaviti na drug temelj.

17. Glede na izpričevala se ujemajo mnenja v tem, da jih je treba poenostaviti; nekatere predmete je treba izločiti, odnosno ne ocenjevati.

18. Na leto naj se samo dvakrat ocenjuje.

19. Večina praktikov dvomi o vzgojnem vplivu izpričevala. Zato bi bilo bolje, ko bi ocenjevalni kriterij omejili. (Ni treba upoštevati na pr. nadarjenosti, lenobe, domačih razmer itd.)

20. Tudi forma izpraševanja se pri raznih učiteljih razlikuje. Tudi oblika izpita vpliva na rezultat (pismeni izpit, možnost poprave). Torej tudi oblika izpita povzročuje, da so ocene nesorazmerne. Učenci, ki jim kaka oblika bolj ugaja, so na boljšem.

21. Tudi zagovorniki izpitov priznavajo, da izpit slabo vpliva na značaj in zdravje učencev. Otroci, ki jih ne strašijo pri izpiti, se izpitov ne boje in se jih ne izogibljejo.

22. Večina praktikov nima prave vere v izpite ali pa zahteva poleg izpitov še druge kontrolne mere.

23. Ocena nrvnosti ima 50% praktikov za sebe; ena tretjina jo zamuje. Ni pravilnega razlikovanja med karakteristiko nrvne

kakovosti učenca in med oceno njegovega vedenja.

24. O vedenju navajajo praktiki nekako 30 raznih kriterijev. Ker vzgojni činitelji, ki vplivajo na učenca zunaj šole, niso povsem znani, ni pravilno, če ocenjujemo učenčevo izvenšolsko vedenje. Ker razni učitelji uporabljajo razne kriterije, postaja tudi ocena npravnosti nesorazmerna.

25. Pri petčlanski lestvici ocen iz npravnosti se giblje ocena navadno med 1. in 2. stopnjo. Pri uporabi 4. in 5. stopnje ni nobenega razločevanja več. Če pa ni moči ločiti posameznih stopenj, je vsa klasifikacija iluzorna.

26. Ocena npravnosti navadno učencev ne popravlja, marveč jih še bolj kazni. Slabe ocene naj le opozorijo starše na otroka. Toda za tak namen je dovolj boljših sredstev.

27. Polovica glasov je za oceno iz pridnosti, polovica je proti nji. Zlasti se navaja proti nji, da je ni moči natančno ugotoviti.

28. Kriterijev za oceno pridnosti je navedenih čez 30. (Celo obleka, šolska oprema itd. se navajajo.) Ocene pridnosti torej niso sorazmerne, ker se izkrajajo po raznih vidikih.

29. Pri oceni pridnosti mnogi ne razlikujejo posameznih redov. Nekateri seštevajo ocene raznih predmetov in uporabijo povprečno oceno za pridnost, drugi postopajo drugače. Tudi ocena pridnosti je torej popolnoma neenotna.

30. Velika večina praktikov ni ugotovila doslej še nobenega vpliva ocene pridnosti na učencev napredek. Niti starši niti učenci tega reda prav ne upoštevajo. Red iz pridnosti je torej v današnjih razmerah popolnoma brezpomemben.

Tako sodijo torej o ocenjevanju izkušeni praktiki malone najkulturnjšega naroda Evrope. Kak pojem imajo o njem novinci? Ali ni v njih rokah ocenjevanje nevarno sredstvo? Kako ocenjuje ljudomil, veder in dober in kako star mizantrop, mrk in hudoben? — Zamislimo se v to zadevo in doženimo stvar vsak v sebi, da zmanjšamo svojo zmožljivost in se približamo stvarnosti in resnici.

27 poizkusnih srednjih šol v Ameriki.

27 srednjih šol v USA je sprejelo predlog društva naprednih vzgojiteljev (Progressive Educators) ter uvedlo 5 letno poizkusno dobo. Vse te šole so že od l. 1931. pridno na delu, da preizkušajo najnovejša pedagoška načela.

L. 1936. bodo poslane na univerzo prve maturante, ki bodo tu nadaljevali svoje študije skupno z abiturienti drugih srednjih šol. Univerze bodo primerjale izobrazbo in uporabnost dijakov ter razpravljale o prednostih in nedostatih novih programov. Za ta velikopotezni poizkus so se prijavile privatne in javne, deške in dekliške šole. Vsaka šola deluje po lastnem programu. Profesorji vrše ogromno delo. Tedensko se sestajajo, da se pogovore o novih programih in metodah.

Kako to, da je nova šolska reforma zajela že tudi srednje šole in celo univerzo? Ker

so končno vendarle sprevideli, da oni stari učni načrti, ki so bili sestavljeni že pred tridesetimi leti, za današnje dobo več ne zadoščajo. Novi programi poudarjajo študij modernih jezikov, izkoriščanje novih znanstvenih pridobitev, praktično delo, petje, godbo in domoznanstvo.

Domoznanstveni pouk ni le privilegij osnovnih šol, marveč se predava domoznanstvo tudi zrelejši mladini na vseh stopnjah srednjih šol.

To je splošna slika srednješolskega poizkusa USA. Ker je profesorjem skrb temeljita priprava za univerzo, je gotovo, da polgajo vse večjo pažnjo na znanje, nego na vzoojo. Kljub temu označuje 27-šolski poizkus brezdvomno najzanimivejše in najpomembnejše gibanje današnje ameriške srednje šole. (Progressive Education.) J. M.

Week-end hišice za šolsko mladino.

V Lambridge gradijo šole tako zvane week-end (nedeljske) hišice za svojo mladino. Hišice so kaka 2 m visoke, 3 do 4 m široke in dolge, zložljive, lahke in lične. Izdelujejo jih strokovnjaki ob sodelovanju staršev in otrok. Hišice služijo namesto šotorov. Posavijo si jih kakih 8 km od velikomestnega šuma. Semkaj prihitijo ob prostih dneh, zlasti pa v počitnicah. Z vsakim razredom taborijo po 3 do 4 odrasli, učitelji in starši.

Nekatera izmed teh taborišč so se razvila že v cele vasi, ki razpolagajo s kapelico, knjižnico, pošto, čajarno in trgovino.

Otroci prispejo že ob petkih popoldne z odejami, s pižamami, z zobnimi ščetkami i. dr. Večerja se kuha na prostem. Vsak pojè, kar dobi, kajti tu vse izborno tekne. Nato se igrajo do mraka. Tedaj zagori taborni ogenj, ob katerem je tako prijetno kramljati. Toda že je čas počitka. Vsak še urno pogleda skozi okno k sosedu. Učitelj ugasne luč. Vse utihne, le nočna straža čuje vso noč. Zjutraj ob pol sedmi uri pa je že zopet vse pokoncu. Iz kotlov se že kadi. Ves dan in še prihodnji služita neprisljženemu pouku, razvedrilo in zdravju. V nedeljo popoldne pa zopet domov. Hišice pa pridejo drugi dan za njimi. (Progressive Education.) J. M.

Karakteristika učencev,

ki jo vpošlje v nekaterih državah vodstvo ljudske šole uradno ravnateljstvu srednje šole ob sprejemu, je važna izpopolnitev izpričevala. Da se ta listina laže sestavi, so sestavili učitelji mesta Bockenem tiskovino, ki prinaša mnenje o učenca v lahko pregledni obliki. Učitelj enostavno podčrta lastnosti, ki veljajo za tistega učenca. Leva stran tiskovine navaja dobre lastnosti, desna slabe. Učenec, ki so mu lastnosti na levi podčrtane, je dober, če pa so podčrtana svojstva na desni, je slab. Črte na levi izpočetka, a potem na desni strani, pomenijo še dovolj dobrega učenca, če pa teko črte najprej na desni, potem na levi strani, učenec ni za

rabo. Posamezne lastnosti, na katere polagajo važnost, so: 1. Močna ali šibka volja. 2. Dobra ali slaba zmožnost mišljenja. 3. Dobra ali slaba zmožnost za presojanje. 4. Točna ali netočna sprejemljivost. 5. Dobra ali slaba zmožnost za opazovanje. 6. Hitro ali počasno doumevanje. 7. Velika ali šibka temeljitost. 8. Dobra ali šibka zanesljivost. 9. Velika ali slaba samostanost. 10. Velika ali šibka pridnost. 11. Velika ali nedostatna delovna moč. 12. Velika ali slaba pazljivost. 13. Nagel ali počasen delovni tempo. 14. Velika ali slaba čilost. 15. Dobra ali slaba zgovornost. 16. Slaba ali velika utrudljivost. 17. Slabo ali veliko nagnjenje za predsodke. 18. Dober ali slab spomin. 19. Velik ali šibek smisel za red. 20. Dobro ali slabo zdravje. 21. Dober ali slab vpliv doma. — Posebne opazke. (Gesundheit u. Erz. 1933, 167.)

Stik doma s šolo.

Novost na šolskem področju, ki je pri nas še povsem neznana, je »visiting teacher« ali učitelj-obiskovalec v Združenih državah.

Ta posredovalec med starši in učitelji, med učenci in njihovimi vzgojitelji, se seznanja na svoje oči s sredo, z okoljem, v katerem živi otrok in ki vpliva na razvoj njegovega duha in značaja; na ta način se primerneje ureja postopek pri vzgoji in nabozrazi dece in olajšuje delo i vzgojiteljem i strašem.

Malokje je med učenci taka razlika kot v ameriških šolah; socialna in rasna nasprotja so pač skoro nepremostljiva med otroki staronaseljencev in deco evropskih in azijskih prišlekov, med potomci milijonarjev in obupno revnih izstradancev. Tu s starimi šablonami nič ne opraviš, tu le težko najdeš pot, ki bi bila za vso deco enako zanimiva in koristna.

To pot kažejo učitelju obiskovalci. Njih posel ni lahek, saj morajo premagovati nešteto zaprek: oddaljenost bivališč v velikih mestih ali v pustih krajinah, s tem spojeno izgubo časa, velike stroške potovanja, neugodne domače razmere, zlasti v ubogih predelih velemest, v zamorskih in izseljeniških delih mesta.

Edna slaba stran te institucije je to, da staršev ne poseča učitelj njih otrok, ampak drug pedagog, ki svoje ugotovitve le priobčuje razrednemu učitelju. A kljub temu nedostatku je učitelj-obiskovalec velik dobrotnik otrok, ker na eni strani prinaša staršem pravilno sodbo o h'bah in nedostatkih njih otrok, na drugi strani pa svetuje staršem, kako naj se proti slabostim svojih otrok borijo; hkrati opozarja starše na lastne grehe in na ovire, ki jih stavljajo družinske razmere in okolje dobri vzgoji otrok. Tako se vzgojni vpliv šole razširja tudi na odrasle. Učitelji se pa na ta način seznanjajo z vsemi sovzgojajočimi činitelji in jih pri svojem delu upoštevajo in izkoriščajo. Zlasti važna je pomoč učiteljev-

obiskovalcev v priseljeniških rodbinah. Starši se v takih rodbinah krčevito držijo šeg in navad, ki so se jih prijele v stari domovini, otroci pa govore in mislijo ameriški in podcenjujejo svoje roditelje. Učitelj-obiskovalec poseza v take spore in pomaga in svetuje roditeljem, jih seznanja s pedagoškimi nauki, s šolskimi zakoni in uredbami, spremlja otroke v počitniške kolonije, jim svetuje pri izbiri poklica itd. — Zares, bogato polje učiteljske delavnosti, ki jamči tudi obilno žetev, če je sejalec dovolj delaven in požrtvovalen. (Věstnik 1933/361.)

Srbohrvaščina

se poučuje na treh čeških srednjih šolah. Sedaj se trudijo odločni činitelji, da bi se dosegla med državami Male zveze izmenjava dijakov čez počitnice in izmenjava profesorjev. Tudi hočejo poskrbeti za primerno število jugoslovanskih in rumunskih knjig v dijaških in javnih knjižnicah.

Statistika sovjetskih šol.

Po zadnjih poročilih je v l. 1932. imela Rusija 61.250 šol za vzgojo otrok, ki še niso bili godni za osnovno šolo. Osnovnih šol je bilo 152.475 za 24.700.000 otrok, ki jih je poučevalo 700.000 učiteljev. Učiteljskih akademij (pedagoških tehnik) je bilo 763 za 169.300 dijakov, višjih pedagoških zavodov pa je bilo 156 za 73.500 učencev. Za šolstvo so potrošili l. 1932. rubljev 6.508.000 (1/4 vseh državnih stroškov). Učitelji osnovnih šol so dobivali 90—130 rubljev. Šolska obveznost traja od 8.—12. leta, v industrijskih krajih od 8.—15. leta. (České Slovo 1933.)

Prenapolnjena vseučilišča

so znak naše dobe. Prevelika produkcija duševnih delavcev je žalosten pojav ne le v tej ali oni državi, ampak je težava, s katero se borijo vse dežele sveta. Samo Anglija dela izjemo, a menda le zato, ker je študij v tej državi za večino slojev predrag. Le en primer, kako raste duševni proletariat: Francija je imela l. 1910. na svojih univerzah 40.000 slušateljev, l. 1910. že 69.000, l. 1933. jih ima 72.000; in vsi vemo, da se število Francozov malone krči, nikar da bi raslo. Ze zdaj čutimo pogubne posledice privala mladine k študiju; kaj še vse pride, ne vemo.

Koedukacija v francoskih šolah na deželi.

Francosko ministrstvo za šolstvo je izdalo odlok, po katerem se morata deška in dekliška šola z majhnim številom učencev v isti vasi združiti v eno-ali dvorazredno mešano šolo, če se za to izjavita krajevni in departementalni šolski svet. Če se število otrok dvigne, se oba oddelka spet ločita. (Bulletin 1933, 83.)

Salih Ljubunčić, *Materinski jezik u našim narodnim školama*. Zagreb 1933, str. 250. — Cena 40 Din. Samozaložba.

V novejšem času stopajo tudi pri nas vedno bolj v ospredje stremjenja, ki gredo za reformo pouka materinščine v smislu delovnošolske ideje kot osnovnega načela moderne metodike. Dokler se je mislilo, da se delovni princip izčrpa zgolj v telesnem, tehničnem in ročnem udejstvovanju, je bil ta princip bolj omejenega in deloma prav dvomljivega pomena za metodiko učnega jezika (ilustriranje spisov in raznega čtiva). Odkar pa nam delovni princip pomeni aktivno zadržanje učencev pri pouku, ki na enak način objema telesno in duševno sposobnost ter zahteva od učenca, da dela »iz lastnega nagiba in iz lastne moči, da si sam zastavlja naloge ter hodi po lastnih potih« (Gaudig), pri čemer se hkrati težišče pouka premakne z učiteljevih ram na učenceve rame in pri učencu zopet od vedenja na znanje s končnim smotrom samostojnosti, je s tem podano načelo, ki je sposobno, da iz temelja preobrazi običajni način pouka materinščine, ne da bi pri tem bile ogrožene dragocene pridobitve iz novejših in najnovejših reformnih stremljenj.

Na tako pojmovanem delovnem principu je zasnovana Ljubunčičeva knjiga »Materinski jezik u našim školama«, ki hoče biti, kakor pravi njen podnaslov, metodika delovnega pouka v nižjih in višjih osnovnih, meščanskih in nižjih srednjih šolah.

Uvodoma razpravlja avtor o materinskem jeziku, oziraje se pri tem na novejša pedagoška in didaktična načela. V naslednjem poglavju zavzema kritično stališče do pouka materinščine ter obširno razpravlja o namenu tega pouka. Nato seznanja čitatelja s programom gradiva za vse šole, ki tukaj prihajajo v poštev, ter v posebnem članku tolmači in v metodičnem pogledu pojasnjuje, kako se naj postopa pri pouku materinščine, da se vsestranski zadosti delovnošolski ideji. Tako se v posebnih in obširnih poglavjih govori o govornih vajah, o čtivu in kako naj se mladina uvaja v literaturo, o slovnici, o episu in o pravopisu. Teoretična izvajanja dopolnjujejo številni primeri iz lastne in tuje šolske prakse, tako da se čitatelj doobra lahko seznanijo z novodobnim načinom pouka materinščine. V ta namen se v posebnem poglavju tolmači, kaj pomeni jezik šolske mladine in kake delovne oblike naj se uporabljajo pri pouku materinščine. Na drugem mestu se razpravlja o šolskih čitankah in o izbiri čtiva za mladino.

Priznati moramo, da cela vrsta odlik daje pričujoči knjigi pečat znamenitega pojava na področju našega metodično-didaktičnega slovstva. Avtor je vestno izrabil intenzivno delo na področju mladinske psihologije zadnjih let, da v tej luči prikaže cilje,

meje in možnosti modernega pouka materinščine tako v osnovni kakor tudi v višji narodni in meščanski šoli. Tako nam je obenem dokazal, da ima jezik otroka in mladostnika svoje lastne zakonitosti prav tako, kakor jih ima razvoj vsega njegovega duševnega življenja. S to usmerjenostjo se pri avtorju družijo sigurnost v obvladanju domače in tuje literature, ki se ukvarja s poukom materinščine. Dobro so mu služile tudi bogate praktične izkušnje, ki si jih je sam pridobil na novih učnih potih. Posrečilo pa se mu je tudi, snov tako ogromnega obsega plastično obdelati na razmeroma tesnem prostoru, ne da bi se pri njeni razčlenitvi ravnal po tradicionalnih razvrstitvenih vidikih, njegova razčlenitev snovi kaže temveč vse karakteristične znake novega pouka materinščine.

Vsebinska knjige in razne opazke iz lastne avtorjeve prakse kažejo, da stoji avtor dosledno na stališču delovnega principa. — Dasi je to iz posameznih poglavij deloma razvidno, bilo bi vendar priporočljivo, če bi bil avtor spričo velikega pomena, ki ga ima delovna ideja pri novem pouku materinščine, tej ideji posvetil še kako posebno poglavje ter jo sistematično prikazal pri omenjenem pouku. Prav tako bi bilo želeli, da bi bila v knjigi prikazana kaka obsežnejša slika strnjenegega načina obravnave učnega jezika, kakor so ga v zadnjih letih preizkuševali drugod.

To, kar prinaša Ljubunčičeva knjiga o pismenih sestavkih, nas iznova prepričuje o tem, da borba okrog spisa v delovni šoli še ni končana. Stari, vezani spis je sicer mrtev — vsaj v teoriji. Njegovo dedščino je nastopil novi, prosti, doživljajski spis. Ali čudno, čimbolj si je na zunaj utiral pot, tembolj je začelo stopati v ospredje vprašanje, ali je notranje upravičen in ali vodi do smotra. Pa kaj nas vzgojitelje končno briga vprašanje, ali je kaka stvar stara ali nova. Pred pedagoško-kritičnim očesom se uveljavi le to, kar se preko vseh slučajnosti prebije do jasne orientacije glede na obrazovalno nalogo samo. Za področje spisa je avtor v pričujoči knjigi rešil to nalogo le deloma, ozir. ni odgovoril na vprašanje, kje smo v spisu danes. Doživljajsko in spoznavno oblikovanje, oboje sta namreč glavni smeri jezikovnega ustvarjanja, ki pri dobro urejenem jezikovnem pouku po vsej pravici zahtevata svoje mesto. Če se danes nekateri zavzemajo za »novo stvarnost« tudi v spisu, se mi pridružujemo tistim, ki enakomerno negujejo obe spisovni smeri, t. j. ekspresionizem in novo stvarnost, kajti vsaka metoda, ki se uporablja ekskluzivno, ima poleg svojih odlik tudi svoje nedostatke.

Podčrtati pa je treba tudi dejstvo, da jezikovni pouk, kakor si ga predstavlja avtor, nima s slovnškim poukom v starem smislu prav nobene zveze, važnost se polaga

temveč na jezikovne oblike. Razvijal naj bi se jezikovni čut učencev, učenci naj bi se s posebnimi vajami usposobili za pravilno rabo jezikovnih oblik. Sele, če se doseže do neke mere sigurnost v rabi jezika, se jezikovni čut lahko dvigne do jezikovne zavesti, tako da stopi razumsko posmatranje jezika (slovnica!) nekoliko bolj v ospredje. Tu bi bilo treba na kakem konkretnem primeru pokazati, kako jezikovni pouk lahko uporablja razne stvarne enote v okviru strnjenege pouka kot snovne vire za jezikovne vaje, oz. za razvoj čuta za pravilnost jezikovnih oblik. —

Ne glede na to pa smo prepričani, da bo Ljubunčičeva knjiga srečno prestala znanstveno diskusijo in, kar je še več vredno, da bo gotovo povsod dajala pobude za prosto in živo ustvarjanje, če jo bo učitelj, ki išče nova pota, uporabljal zmiselno, t. j. obvezujoč se, da se bo postavil na lastne noge in da ne bo samo posnemal. Ta knjiga, čije avtor hodi nekako srednjo pot med čisto teorijo in konkretnim učnim primerom, ne more in noče učitelju prihraniti priprave na pouk, temveč ga hoče k temu le navajati. Delovne oblike zahtevajo kategorično, da se porajajo pri živem pouku v učni uri sami. Tudi se ne smejo Ljubunčičeva osnovna navodila smatrati kot nekaka metodična norma ali celo kot didaktična shema, saj se ta navodila dajo modificirati, kakor pač to zahteva trenutni učni položaj. Veljajo pa te osnovne linije delovnega pouka prav tako za osnovno in višjo narodno šolo kakor za nižje razrede srednjih šol.

Salih Ljubunčič je kot šolski reformator po svoji knjigi »Škola rada« in po drugih svojih spisih, ki se ukvarjajo s sodobnimi pedagoškimi in didaktičnimi problemi, že dobro znana osebnost tudi med slovenskim učiteljstvom. Tudi njegovemu najnovejšemu delu je zagotovljen uspeh, kajti v njem oblikuje avtor svoj predmet resno in temeljito po novih didaktičnih smernicah, ki so se drugod začele uveljavljati že pred vojno, po prevratu pa so tudi pri nas z vso silo bruhale na dan in zahtevajo danes, da se vsestranski razčistijo tudi v praksi. To delo pa je tembolj zaslužno in pomembno, ker se avtor ni plašil snovnega področja, o katerem se je doslej mislilo, da je delovni ideji najmanj dostopno, ker prav za prav navidezno ne nudi nobenih nastavnih točk za uveljavljanje delovnega principa, ki polaga poudarek pretežno na ročno udejstvovanje. Samo tukaj se lahko uveljavlja šola prostega duševnega dela.

Kakor do sedaj z njegovimi drugimi deli, tako se bodo naše šole odslej v obilni meri lahko okoriščale tudi z lepimi rezultati, ki jih je Ljubunčič dosegel na področju novejših metodike jezikovnega pouka. In tako je gotovo, da bo njegova najnovejša knjiga tudi pri nas prijazno sprejeta, saj je to v celoti zelo priporočljiva metodika za pouk materin-

ščine v delovnošolskem smislu, ki jo zaradi tega kar najtopleje priporočamo.

M. Senkovič.

Napredak, časopis za pedagogijo. — God. LXXV, broj 1—2, januar-februar 1934. — Glavni urednik dr. Sigismund Cajkovic, urednici Josip Demarin i dr. Stevan Pataki. — Izdaje Hrv. pedagoškknjiževni zbor i Jugosl. učit. udruženje, sekcija za Savsku banovinu u Zagrebu. — Godišnja pretplata za članove 50 Din, za škole i nastavnike 60 Din, a za ostale 70 Din. — Uprava »Napredak« Trg Kralja Aleksandra 4/I, pošt. ček. račun 38.675.

Vse prijatelje jugoslovske pedagogike je prav prijetno presenetil pomlajeni in spet osamosvojeni »Napredak«, ki praznuje letos 75. leto svojega obstoja. Obsežna dvojna številka, nalikujoča skoro da bolj knjigi nego reviji (96 strani vel. osmerke!), vsebuje v »Uvodni riječi« program za bodoče delo: v prvi vrsti ustvarjanje konkretnih oblik delovne šole. Čeprav se torej obeta posebna pozornost praktični pedagogiki in šolski praksi, očituje že ta številka, da se tudi ostale panoge vzgojne znanosti nikakor ne bodo zanemarjale. Med velikim številom sodruznikov, ki jih je novi uredniški odbor znal pritegniti k sodelovanju, zasledimo namreč prav tako odlične zastopnike pedagoške teorije kakor pedagoške prakse. In že na tem mestu poudarjam hvalevredno posebnost prenovljenega »Napredka«: s svojimi prispevki so zastopani pedagogji vseh kategorij, od univerzitetnega profesorja do osnovnošolskega učitelja, in iz vseh pokrajin naše države, tako da je v tem pogledu Napredak« prava jugoslovska pedagoška revija. Gradivo je kaj pestro: dr. Cajkovic piše o psihološki osnovi jezikovnega pouka, dr. Matičević o pedagoškem aktu in vzgojiteljskem zvanju, dr. Petz o pedagoški izgradnji sodobnega vzgojitelja, Demarin o problemih, ki zanimajo naše učiteljstvo, dr. Popović o psihologiji vzgojiteljevega razvoja, Zec b eksperimentalni nalogi začetnega stvarnega pouka, Köhler o reformnem pedagoškem gibanju glede na naše prilike, Vuk-Pavlović o teoriji in vzgojni resničnosti, Silih o roditeljskih šolah. Lepa poročila iz pedagoške prakse so prispevali Robotič, Krajačić, Povič, Rukavina, Lovrak in Sevdčič. Številka se zaključuje z bogatim književnim pregledom, beleškami in ocenami. Novi »Napredak« bo svoje stare, a tudi nove naročnike gotovo izredno zadovoljil, kajti začrtana smer je zdrava ter kaže resno voljo, preiti od zgolj akademskega, včasih kljub nasprotnim zahtevanjem prizadetih piscev le preveč papirnatega razpravljanja k dejanjem — k realni pedagogiki. Drugič pa je priznanja vreden poskus, ustvariti lastno, svojebično, narodno pedagogiko in se oprostiti prejakega tujega, v prvi vrsti nemškega vpliva na področju vzgoje. Zeleti bi bilo le, da pokret ne splahne, marveč rodi čedalje boljše plodove. »Napredak« v novi obliki pomeni izraz jakega pe-

dagoškega hotenja in gibanja, ki ima svoje središče v Zagrebu (vsekakor pod močnim vplivom bivših absolventov Višje ped. šole): saj se nam obeta še cela vrsta drugih pedagoških publikacij (n. pr. »Biblioteka škole rada« pod uredništvom Salih Ljubunčića). — Lepo pedagoško revijo »Napredak« toplo priporočam tudi slovenskemu učiteljstvu, zlasti pedagoškim krožkom. G. S.

Miguel Cervantes, Prebrisan plemenitnik Don Kihot iz Manče, imenovan tudi Vitez žalostne postave. — Slovenski mladini priredil Pavel Flerè, ilustriral J. Vokač. — V Mariboru 1933. — Str. 158. — Tisk in založba tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

Pavel Flerè, znani pedagoški in mladinski pisatelj, se je lotil v poslednjih letih prepotrebne presajanja klasičnih mladinskih del v svetovnem slovstvu na naša tla. Priznati je treba, da vrši svoje delo spretno in vestno. Za Swiftovim »Guliverjevim potovanjem v Liliput« nam je nedavno poklonil sloviti Cervantesov satirični viteški roman »Don Kihot« v primerni predelavi za mladino. — Temu ali onemu prevnetemu propagatorju »nove stvarnosti« (ki pa jo, mimogrede povedano, premmogi poznajo le po besedi, ne pa tudi po njenem bistvu) se bo zdela morda »nesodobna«, radi tega za današnjo mladež neprikladna in nepotrebna. Ali to stališče je v dvojnem pogledu zmotno: resnična umetnina je vedno sodobna, a da Don Kihot« gre ta označitev, menda ni potrebno šele dokazovati, saj je prekaljen in preizkušen v ognju stoletij; drugič pozabljaj ali pa ne ve, da smatrajo Španci »Don Kihota« še danes (v primerni priredbi) za svoje najboljšo mladinsko delo. (Gl. publikacijo »Littérature enfantine et collaboration internationale«, Genève 1929. — Bureau international d'éducation. — Str. 30.) Z mladinoslovnega vidika pa moramo reči, da nudi delo tudi naši mladini, če ne drugega, celo vrsto mičnih prigod, nemara pa tudi še kaj več, zlasti globljim naravam: morda vzbudi v njih zanimanje za poedine prikazane tipe, za časovno obeležje, za нравstveno ceno nastopajočih oseb ali celo za pisateljev namen pri pisanju vitezovih pustolovin... Flerètova predelava ustreza v vseh pogledih: kar se tiče vsebine, se je potrudil, da nikjer ne prekorači meja, začrtanih z razvojnimi posebnostmi zrele otroške dobe (10—12), kateri je namenjena v prvi vrsti. Včasih bi si človek zaželel tolmāča, ki bi razjasnil bravcu krajevne (ovce, vetrenjače itd.) in časovne posebnosti, toda nujno potreben ni. Posebna hvala gre preprostemu in klenemu jeziku z obilico pristnih, na domačih tleh med narodom vzraslih, ne obrabljenih besed. Tu in tam motijo nerodne oblike (lov loviti) in nekatere pravopisne napake, ki pa jih je gotovo zagrešila tiskarna. Založnica je knjigo prav čedno opremila, tudi Vokačeve ilustracije so lične. Šolske knjižnice naj si »Don Kihota« vsekakor

nabavijo, ker bodo tako dobile delo trajne, ne samo s spretno reklamo sugerirane dnevne vrednosti. G. S.

Josip Brinar, Pohorske bajke in povesti. Ilustracije: M. in O. Gaspari. — Ljubljana 1933. — Tiskala, izdala in založila »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani. — Str. 138.

Kar razveselil sem se knjige, o kateri je vse premalo glasu, čeprav poteka izpod peresa pisatelja, ki je pri naši čitajoči mladini že dolgo v časteh: pred 20 in več leti se je naslajala in še danes uživa deca ob njegovih »Zvitorepkah«, »Medvedjem lovu« in »Čukovi gostiji«. Zdaj so se jim pridružile »Pohorske bajke in povesti«, v katerih zaživi pred bravcem šumovito zeleno Pohorje s svojimi gozdovi, višinskimi jezери, fratami in globačami, s svojo pestro množico bajeslovnih bitij in s svojimi prebivalci, katerih duhovno in prirodno podobo prikazuje pisatelj pogosto naravnost z umetniško roko. V marsičem bi človek Brinarja (glede na to knjigo) nehoti primerjal s Trdino: isti jedroviti, pristno domači jezik, obogaten z mnogimi pohorskimi lokalizmi, ista ljubezen do pokrajine, isti neprisiljeni način izražanja. Samo da sega pisatelj Gorjancev bolj v globino, da močnejše podčrtava svoj svetovni in življenjski nazor in da je subjektivnejši — medtem ko je Brinar skop v izražanju, hkrati hladnejši, a tudi objektivnejši, nemara zavoljo tega, ker mu fantazijo venomer brzda intelekt. Podčrtati pa je treba pisateljevo nenavadno nazorost, kadar opisuje prirodne pojave in predmete: stavki kakor izklesani, vsaka beseda na svojem mestu, vsaka primera zadene v črno. Naravnost klasičen primer nudi prvi odstavek zgodbe »Iz vitanjskega kotla«. Vsekakor bosta knjige vesela učitelj in učenec (na druge bravce tu ne mislim, vendar jo bodo z užitkom prebirali tudi planinci): prvemu bo izvrstno služila pri domoznanstvu, kjer itak vsepovsod primanjkuje zadovoljivo obdelane domoznanske snovi, drugi pa se bo naslajal ob krepkem jeziku in pestrih zgodbah, ki mu prikazujejo postanek Sv. Bolfenka in Slov. Kalvarijo in ga seznanjajo z divjim lovcom Škopnikom, s kačjo kraljico na sedanjem Mariborskem otoku, z jezernikom, z vodnim možem Gestrinom, z orjaši, s hostnikom Vouvelom ter pohorskim pastirskim in drvarskim življenjem. Celo roparske romantike ne manjka (»Vélja« — ravbarska ljubica), a za mlajše bravce bo posebno s topilim čuvstvom pisana povest »Tončkova pot na Rogljo«. Po mojem mnenju bi kazalo, priložiti knjigi preprosto, a pregledno zemljepisno skico Pohorja, ki bi bravcem izven območja Pohorja marsikaj pokazala še jasneje. Drugače pa: »Pohorske bajke in povesti« spadajo v vsako šolsko knjižnico in v roke zrelejše dece. Oprema knjige je jako lična, cena ni previsoka. G. S.

Ivan Lavrenčič: Telovadne igre in raznoterosti za društva in šole. V Mariboru 1934. Samozaložba. Cena 32 Din.

Naše učiteljstvo je že dolgo pogrešalo primerne telovadne knjige, posebno take, ki bi mu nudila predvsem praktičnega gradiva, ki bi ga lahko vsakdo in povsod s pridom uporabljal, četudi nima telovadnice in telovadnega orodja. To vrzel je izpopolnila knjiga tov. Lavrenčiča, ki je na prvi pogled skromna, a vsebinsko jako bogata, saj vsebuje na 168 straneh 377 najrazličnejših iger in raznoterosti. Če upoštevamo, da se lahko igrajo nekatere igre na več različnih načinov, lahko trdimo, da je v knjigi nad 450 iger. Učitelj ali vaditelj sokolske dece in naraščaja bo našel v njej najrazličnejše igre, od preproste igre s petjem do težavnih družabnih iger z veliko žogo kakor je »koška«. To so igre, ki so primerne za najmlajšo dečo pa do odrasle mladine. Hvalevredno je, da so zbrane v knjigi vse vrste iger kakor tekalne, borilne, ravnotežne in igre z žogo. Pisatelj jih je razdelil po njih vplivu na človeško telo, upoštevajoč tudi prikladnost otroku in njegovo miselnost. Tako ima po kratkem uvodu, v katerem je mnogo praktičnih nasvetov za učitelja, poživljajoče igre in raznoterosti, igre v ravnotežju, igre moči in spretnosti, razne teke in skoke ter pomirjevalne igre. Omejil pa se ni samo na igre na telovadišču ali v telovadnici, precejšni del knjige zavzemajo tudi igre v vodi, gozdne igre, igre pri smučanju, drsanju, sankanju. Igre s petjem bodo ugajale posebno ženski deci. Kot dodatek so še nekatere igre, ki so posebno primerne za javne nastope. Nedvomno take igre nastope zelo poživijo.

Opisi so zelo kratki, skoraj bi rekel, za marsikoga bodo celo prekratki. Razlaga je kratka, navedena so le najpotrebnejša pravila — po potrebi si jih lahko vsak sam prikoji svojim potrebam in okoliščinam. Vem, da ima deca rada igre, ki so lahko umljive in enostavne; igre z mnogimi pravili deca odklanja ali pa traja dolgo časa, da se igri privadi.

Lavrenčičeve igre in raznoterosti so zelo dober pripomoček za šole, ki nimajo telovadnice in so navezane na skromna letna telovadišča in na telovadbo le v poletnih mesecih. Učitelj, ki je količkaj iznajdljiv, si lahko sestavi s pomočjo te knjige prav dobre vadbene ure. Vadi redovne vaje, proste vaje, vaje s palicami, igre in raznoterosti. Tako lahko napravi telovadno uro pestro in smotno.

Pa tudi za zimsko dobo ne primanjkuje gradiva. Polno je iger, ki se dajo izvajati v razredu na pr. igre s petjem, nekatere pomirjevalne vaje in skoraj vse raznoterosti. Kjer so pa ugodne prilike za smuko, pa hajd na grič, igra je se bo deca naučila smukati.

Prepričan sem, da bo učiteljstvo z veseljem seglo po knjigi, ki bo marsikomu olajšala delo pri telovadbi.

C. Hočevar.

»Mlada Jugoslavija« — poizkusna številka mladinskega časopisa. Priložena »Našemu rodu«. V Ljubljani 1. marca 1934.

Po tišem delu naših pedagogov, ki iskreno mislijo na podvig sodobnih načel v našem osnovnem šolstvu, načel tople neposredne vezi med mladino in življenjem, ki v njem mladina dorašča — smo prišli do dogodka v naši mladinski književnosti.

Dobili smo Slovenci svoj mladinski časopis, sicer za letos le poizkusno številko, a za sedaj dovolj, da ta drobni prerok obuja vero v lepo možnost, da poslane »Mlada Jugoslavija« z novim šolskim letom — vsak teden znova iskreno pričakovana mladinska paša za radovedno glavo in njena mlada snovanja.

Resnica je menda pač po vseh šolah ista kakor pri nas. »Mlada Jugoslavija« roma iz roke v roko, premalo je številki za vse navdušene mlade ljudi, a glejte, doma si še stara mati nadene naočnike in bere in se smehlja: »Da, nekaj je le dobrega prinesel novi čas.«

Torej kličemo uredniškemu odboru: — Le dalje z započetim delom v znamenju čim večje izpopolnitve. Ideja je tu, iz nje se bo sama po sebi razvila tudi vedno bolj posrečena oblika.

Petra.

Adolf Ferrière, Schule der Selbstbetätigung oder Tatschule, 311 str. Böhlau Nachf., Weimar, 1928. Verz. 14'40 mark.

Avtor nudi v svoji knjigi dober pregled o razvoju šolstva s staljša delovne šole. Za nas je to delo važno že zaradi tega, ker nam tukaj v strnjeni obliki prikazuje delovno šolo inozemstva eden njenih najodličnejših zastopnikov. Ferrière, ki vodi že več ko 25 let »Mednarodni biro novih šol«, nudi v svoji knjigi več nego zgodovinski pregled; v njej vidimo avtorja samega kot navdušenega pristaša delovne šole in njegova načela ne osvetljujejo samo spornih točk delovnošolskega pokreta, temveč dopolnjujejo in poglobljajo v marsikaterem oziru ideje, ki jih je zagovarjal Kerschenteiner in ki so se zanje zavzemali tudi drugi pedagogi. V nemškem prevodu je pregled o razvoju delovne šole v Nemčiji izpuščen.

-n-

Za šolski oder je napisal Kurt Riemann zelo važno delo »Die Praxis des Jugendspieles, ein Lehrhandbuch für Bühnen und Stegreifspiel, den Sprechchor und das Handpuppentheater. Unter besonderer Berücksichtigung einfacher Verhältnisse.« Izšlo je v zbirki Der Bücherschatz des Lehrers pri Zickfeldtu v Leipzigu. — Knjiga osvetljuje važnost šolskega odra in vsega, kar je z njim v zvezi, za vzgojo značaja. Kdor obvlada nemški jezik, jo bo s pridom čital in uporabljal. Ne bilo bi napačno, ko bi dobili o knjigi daljši referat od tovariša, ki predmet temeljito pozna.

Ali že imate potrebna učila?

Preparate in zbirke za prirodopis, tehnološke zbirke, fizikalne aparate, steklovino in kemikalije za pouk iz kemije, zemljevide, stenske slike za vse predmete, galerijo naših velmož, zbirko slik zgodovinskih osebnosti in še mnogo drugega dobite pri nas.

Ali že prejimate
brezplačno naše
»Objave«?

Ako še ne, nam takoj pišite!

Učiteljska tiskarna

Ljubljana
Franciškaška 6

Maribor
Tyrševa 44

**LEPE KNJIGE,
PRAVE TISKOVINE,
DOBRE ŠOLSKE IN
PISARNIŠKE POTREBŠČINE**

spadajo v vsako šolo, ki stremi za napredkom in hoče doseči uspeh.

**ALI STE SE ŽE PRESKRBELI
Z VSEM POTREBNIM?**

Še je čas, naročite hitro po učiteljski stanovski zadrugi na naslov:

KNJIGARNA

UČITELJSKE TISKARNE
LJUBLJANA **MARIBOR**
FRANČIŠKANSKA 6 TYRŠEVA 44